

SULTAN II. MAHMUD'UN ORDUDA YAPTIĞI REFORMLARA MENTEŞE SANCAĞININ KATKISI (1826-1839)

The Mentеше Sanjak's Contribution to the Reforms of Sultan Mahmud II in the Army (1826-1839)

Erdoğan KELEŞ*
Özgür ERDİNÇ*

Özet

Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılın sonunda askeri alandaki başarısızlıkları ve ordudaki bozulma üzerine teşkil edilen Nizâm-ı Cedid ve Sekbân-ı Cedid ocakları, yeniçerilerin isyanı üzerine kaldırıldı. Sultan II. Mahmud askeri yenilikler için uzun bir süre beklemiş ve nihayetinde Eşkinici Ocağı'nı kurmuştur. Ancak yeniçerilerin bu ocak yüzünden de isyan etmesi üzerine Sultan II. Mahmut, Haziran 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nı ilga etmiştir. Yeniçeri Ocağı yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusu'nu kurmuştur. Ardından çıkarılan kanunnameler ile ordudaki asker sayısı hızlıca arttırılmaya çalışılmış ve taşradan asker alınmasına karar verilmiştir. Bu dönemde yaşanan isyanlar ve savaşlar sebebiyle artan eğitilmiş ve düzenli asker ihtiyacını karşılamak için yoğun çaba sarf edilmiştir. Ancak Mansûre Ordusu'nun istenilen neticeyi karşılamaması üzerine 1834'te yeni bir askeri sınıf olmak üzere Redif-i Asâkir-i Mansûre Ordusu teşkil edilmiştir. Ordunun eğitiminden ve donatımından sorumlu olan Seraskerlik makamı hem İstanbul'daki hem de taşradaki asker sayısını arttırmak için asker yatağı olarak nitelendirdiği Mentеше Sancağından asker yazılmasını emretmiştir. Sancak dâhilinde asker yazımı yapıldığı gibi alınacak askerlerin masraflarının da karşılanması istenmiştir. Bu emir gereğince Mentеше Sancağından askerliğe elverişli gençler arasından alım yapıldığı gibi, masraflar ise sancak dahilindeki kazalara paylaştırılmıştır. Bu çalışmada Muğla Şer'iye Sicilleri'nde yer alan bilgiler ve Osmanlı Arşivi'nde yer alan belgeler ışığında Mentеше Sancağı'nın Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye ve Redif-i Asâkir-i Mansûre ordularına verdiği katkı incelenmiştir. Dolayısıyla Sultan II. Mahmud'un askeri anlamda gerçekleştirdiği reformlar göz önünde

* Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. ekeles@mu.edu.tr. / <https://orcid.org/0000-0002-7260-2815>.

* Dr. Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Yakınçağ Tarihi) Anabilim Dalı. ozgur_erdinc@hotmail.com / <https://orcid.org/0000-0002-1061-4925>.

Makale geliş tarihi: 07.06.2021 Makale kabul tarihi: 26.07.2021

tutularak, Menteşe Sancağının askeri reformlara sağladığı katkı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: II. Mahmud, ordu, reform, Menteşe Sancağı, Asakir-i Mansure-i Muhammediyye, Redif-i Asâkir-i Mansûre Ordusu.

Abstract

Nizâm-ı Cedid and Sekbân-ı Cedid corps, which were founded as a result of the failures of the Ottoman Empire in the military field and the deterioration of the army at the end of the 18th century, were abolished after the revolt of the Janissaries. Sultan Mahmud II waited for a long time for military innovations and eventually established the Eşkinçi Ocağı. However, when the janissaries rebelled because of the corps of Eşkinçi Ocağı, Sultan Mahmud II abolished the Janissary Corps in June 1826. He established the Asakir-i Mansure-i Muhammediyye Army instead of the Janissary Corps. With the laws issued afterwards, the number of soldiers in the army was tried to be increased rapidly and it was decided to recruit soldiers from the countryside. Intense efforts were made to meet the increasing need for trained and regular soldiers due to the riots and wars of this period. However, when the Mansûre Army was observed to be inadequate to yield the desired results, a new military class, the Redif-i Asâkir-i Mansûre Army, was formed in 1834. The Serasker's Office, which was responsible for the training and equipping of the army, ordered the enlistment of soldiers from the Menteşe Sanjak, which it described as a military base, in order to increase the number of soldiers both in Istanbul and in the countryside. In addition to the enlistment of soldiers, the sanjak was also requested to cover the expenses of the soldiers to be recruited. Pursuant to this order, recruits were made from among young people eligible for military service from the Menteşe Sanjak, and the expenses of these recruits were divided among the districts within the sanjak. In the current study, the contribution of the Menteşe sanjak to the Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye and Redif-i Asâkir-i Mansûre armies was examined in the light of the information in the Muğla Court Records and Ottoman Archival documents. Thus, by considering the military reforms made by Sultan Mahmud II, the contribution of the Menteşe Sanjak to military reforms was revealed.

Keywords: Mahmud II, army, reform, Menteşe Sanjak, Asakir-i Mansure-i Muhammediyye, Redif-i Asâkir-i Mansûre Army.

Giriş

Osmanlı Devleti 18. yüzyılda Avusturya, Safevi ve Rusya ile bir dizi savaşlara girişmiş, özellikle Rusya ile yapılan harplerden dolayı merkezi otorite güç kaybetmiştir¹. Sultan III. Selim Osmanlı Devleti'nin gidişatını değiştirmek için

¹ Gabor Agoston, "Avrupa'da Osmanlı Savaşları 1453-1826", *Osmanlı'da Savaş ve Serhad*, (Çev. Kahraman Şakul), Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s.104-105.

askeri ve mali uzmanlara hazırlattığı layihalara istinaden² Şubat 1793'te “*Nizâm-ı Cedid*” Ocağı'nı ve orduya finansal destek için Mart 1793'de ise “*İrâd-ı Cedid*” hazinesini teşkil ettirmiştir. Ancak bu gelişmeler üzerine yeniçeriler, Kabakçı Mustafa önderliğinde ayaklanarak III. Selim'i tahttan indirmiş ve IV. Mustafa'yı tahta çıkarmışlardır³. Rusçuk Ayanı Alemdar Mustafa Paşa, İstanbul'a gelerek III. Selim'i yeniden tahtta çıkarmak istemiş ancak çıkan olaylar sırasında III. Selim öldürülmüştür. Bu gelişme üzerine Alemdar Mustafa Paşa adamları ile devlet yönetimini ele geçirip, Şehzade Mahmud'un tahta çıkmasını sağlamış, ardından dağınık halde olan Nizâm-ı Cedid ordusunu toparlayıp Eylül 1808'de “*Sekbân-ı Cedid*” Ocağı'nı oluşturmuştur. Fakat yeniçeriler yeniden ayaklanınca, yardım alamayan Alemdar Mustafa Paşa, yeniçerilerin eline düşmemek için intihar⁴ etmiş ve Kasım 1808'de Sekbân-ı Cedid Ocağı ortadan kaldırılmıştır. Bu olaylar nedeniyle Sultan II. Mahmud, uzun bir süre orduda herhangi bir yenilik girişiminde bulunmamıştır⁵. 1821'de çıkan Mora İsyanı sırasında Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın emrindeki Cihâdiye askerinin elde ettiği başarılar, eğitilmiş askerin gerekliliği ve önemini bir kez daha göstermiştir⁶. Bu gelişmelerin ardından Meşveret Meclisi'nde yapılan görüşmeler sonucunda 26 Mayıs 1826'da “*Muâllem (Tâlimli) Eşkinci*” adı ile yeni bir askeri teşkilatın kurulduğu ilan edilmiştir. Ocağın işlerinin yürütülmesi de için de Eşkinci Nezareti ihdas edilmiştir⁷. Ancak Yeniçeri Ocağı'nın ileri gelenleri bu teşkilatın kuruluşunu ve gelişmesini önlemek için isyan edince 15-16 Haziran 1826'da Yeniçeri Ocağı ilga edilmiştir. Bu olay Vak'a-i Hayriye olarak nitelendirilmiş⁸ ve yeniçerilerin bağlı

² Sultan III. Selim'in hazırlattığı layihaların çeviri ve sadeleştirmiş tam metinleri için bkz. Ahmet Öğreten, *Nizâm-ı Cedide Dâir Askerî Lâbiyalar*, TTK, Ankara 2014, s.157-258.

³ Necdet Hayta-Uğur Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (XVII. Yüzyıl Başlarından Yücelişe Kadar)*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2012, s.70-91; Sipahi Çataltepe, "III. Selim Devri Askeri İslahatı Nizâm-ı Cedid Ordusu", *Osmanlı*, C.7, Ankara 1999, s.241-243.

⁴ Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yıllık Oğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, TTK, Ankara 2010, s.154-158.

⁵ Osman Ünal, “Nizâmı Cedit ve Sekbânı Cedit Denemeleri ile Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması”, *Yedinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri II (Sunulmayan Bildiriler)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2001, s.152-153.

⁶ Howard Alexander Reed, *The Destruction of the Janissaries by Sultan Mahmud II in June 1826*, Princeton University Yayınlanmamış Doktora Tezi, Princeton 1951, s.18-19; Ercüment Kuran, “Sultan II. Mahmud'un ve Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Gerçekleştirdikleri Reformların Karşılıklı Tesirleri”, *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri 28-30 Haziran 1989*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1990, s.108.

⁷ Es'ad Efendi, *Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair)*, (Haz. Mehmet Arslan), İstanbul 2005, s.8-14; Ahmed Lûtfi Efendi, *Vak'anüvis Ahmed Lûtfi Efendi Taribi, Cilt: 1*, YKY, İstanbul 1999, s.92-98.

⁸ Hafız Hızır İlyas Ağa, *Tarih-i Enderun-Letaif-i Enderun 1812-1830*, (Çev. Cahit Kayra), Güneş Yayınları, İstanbul 1987, s.275; Es'ad Efendi, *a.g.e.*, s.52-87; Ahmed Lûtfi Efendi, *a.g.e.*, s.98-105; Engelhardt, *Tanzimat ve Türkiye*, (Türkçesi: Ali Reşad), İstanbul 1999, s.20-22; Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat, Cilt: III-IV*, (Sadeleştiren: Neşet Çağatay), TTK, Ankara 1992, s.254-255; Hayta-Ünal, *a.g.e.*, s.101; Ünal, “Nizâmı Cedit ve Sekbânı Cedit Denemeler...”, s.153-154; James Ellsworth De Kay, *1831-1832 Türkiye'sinden Görüntüler*, (Çev. Serpil Atamaz Hazar), Ankara 2009, s.179-180.

olduğu Bektaşî tekkeleri 8 Temmuz 1826 tarihinde kapatılmıştır⁹. Ardından sipahi ordusunun kaldırıldığı, tımarların ve diğer askerî arazilerin devlet hazinesine aktarıldığı fermanla ilan edilmiş ve reformlara karşı gelebilecek tüm güçler yok edilmiştir¹⁰. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından Hz. Muhammed'in adına izafetle “*Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye*” adı ile yeni bir ordu kurulmuş ve ordunun masrafları için “*Mansûre Hazînesi*” adıyla yeni bir hazine oluşturulmuştur¹¹. Yeniçeriliğin ilgası ile kaldırılan Yeniçeri Ağası makamı yerine “*Seraskerlik*” makamı teşkil edilmiştir¹². Başlangıçta pek bir fonksiyon gösteremeyen Seraskerlik makamının işlerlik kazanması 1827'den 1838'e kadar bu makamda kalacak olan Hüsrev Paşa sayesinde gerçekleşmiştir¹³.

1-Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusu'nda Yapılan Reformlar

Mansûre Ordusu kurulduğu zaman ilk alaylar (tertip) için asker bulmak sorun olmamış, İstanbul'un şehirli genç işsizleri kadroları hemen doldurmuş, subaylar ise üst düzey devlet adamlarının, kapı halkından temin edilmiştir¹⁴. Ardından ordunun geliştirilmesi için 7 Temmuz 1826 yılında bir kanunname kaleme alınmış ve yeni ordu için vilayetlerde asker yazılmasına dair emirler gönderilmiştir. Bu kanunnameye göre nesebi ve kim olduğu belirsiz, aylak kimselerin ve mühtedilerin askere alınması yasaklanmıştır. Öncelikle 15-30 yaşları arasında olanların tercih edilmesi istenmiş ancak istisnâ olarak 40 yaşını geçmemiş olanların da orduya alınabilmesinin önü açılmıştır. Hem subaylar hem de erler için hizmet süresi en az 12 yıl olarak belirlenmiştir¹⁵. Mansûre

⁹ Ahmed Lûtfî Efendi, *a.g.e.*, s.110-111, 123-125; Fahri Maden, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826)*, TTK, Ankara 2018, s.58; Bektaşî tekkelerinin kapatılması ve ileri gelenlerinin taşraya sürgün edilmesine dair bir değerlendirme için bkz. Hamiyet Sezer, “Yeniçeri Ocağının Kaldırılması ve Sonrasında Meydana Gelen Askerî-Sosyal Gelişmeler (1826-1827)”, *Yedinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri I*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2000, s.68-78; Fahri Maden, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826)*, TTK, Ankara 2018, s.58.

¹⁰ Ahmed Lûtfî Efendi, *a.g.e.*, s.112-114; M. A. Ubucini, *Osmanlı'da Modernleşme Sancısı*, (Çev. Cemal Aydın), İstanbul 1998, s.316.

¹¹ Ahmet Yaramış, “Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması ve Yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'nin Kurulması” *Türkler Ansiklopedisi*, C.12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.699; Abdülkadir Özcan, “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye”, *DİA*, C.3, İstanbul, 1991, s.457.

¹² Musa Çadırıcı, “Anadolu'da Redif Askerî Teşkilatı'nın Kuruluşu”, *Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik*, (Der. Tülay Ercoşkun), İmge Kitabevi, Ankara 2008, s.29; Yüksel Çelik, “Serasker”, *DİA*, C.36, İstanbul 2009, s.547; Özcan, “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye”, s.457; Yaramış, *a.g.m.*, s.699.

¹³ Avigdor Levy, “The Officer Corps in Sultan Mahmud II's New Ottoman Army, 1826-1839”, *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 2, No.1, (Jan.1971), s.29.

¹⁴ Mesut Uyar-Edward J. Erickson, *Osmanlı Askerî Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020, s.277.

¹⁵ Hamza Keleş, “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Kânûnnâmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C.14, No:1, (Mart 2006), s. 227-228; Naci Çakın-Nafiz Orhon, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, C.3, Kısım 5, (1793-1908), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1978, s.190-191; Evren Gökçe, “Asâkir-i Mansûre-i

Ordusu'ndaki asker sayısını arttırmak için ülkenin dört bir tarafına fermanlar gönderilerek “genç ve tüvânâ” gençlerin “ma’arifet-i şer’ ve vücûh-ı ahâlî” tarafından acilen asker olarak gönderilmesi istenmiştir¹⁶. Bu bağlamda Menteşe Sancağı'na gönderilen fermanla askere alınacak kişilerin aslı ve nesli bilinen, savaşmaya liyakatli yiğitlerden olması gerektiği hatırlatılmış, mühtedi, akıbeti bilinmeyen, İstanbul'dan kovulmuş ve beceriksiz olan kimselerin askerlik için uygun olmadığı ifade edilerek, asker yazımında bu hususlara özen gösterilmesi istenmiştir¹⁷. Fransız İhtilali ile beraber vatandaşlık haklarının askerlik görevi ile birleştirilmesi sonucunda “her vatandaş asker olmalı” söylemi ordunun teşkil edilmesinde önem arz etmiştir¹⁸. Bu dönemde ordu içinde birtakım reformlar yapılmış, askerlerin başlarına taktıkları şobara denilen başlık yerine fes giydirilmiş¹⁹, sipah ve silahdar askerleri kaldırılmış, cebeci ocağı ve mehterhane ilga edilmiş²⁰ ordunun tek elden sevk ve idaresi için askeri sınıflar birleştirilmiş ve taşranın sisteme dâhil edilmesi istenmiştir²¹. İlk etapta “mektepli” subayların idare ettiği ordunun²² savaşıacak güçte olmadığı yapılan savaşlarda anlaşılınca²³ 1832 yılında Selimiye’de “Şıbyan

Muhammediye Ordusuna Asker Alımı (Hamid Sancağı ve Isparta Örneği)”, *Social Sciences Research Journal*, Vol.6, Issue, 4, (December 2017), s.195-196; Özcan, “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye”, s.457.

¹⁶ Fatih Yeşil, *İhtilâller Çağında Osmanlı Ordusu, Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyoekonomik ve Sosyopolitik Değişim Üzerine Bir İnceleme (1793-1826)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2016, s.350-351.

¹⁷ *Muğla Şer’iye Sicili (MŞS)*, No: 119, s.6a, (H. 30 Rebiu’l-evvel 1243-M. 21 Ekim 1827); Bu hususta Menteşe Sancağı ile diğer kaza, sancak ve eyaletlere gönderilen emirlerde genç, kuvvetli, aslı ve nesebi belli olanlardan asker yazılması istenmiştir. Bkz. *T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşinleri Başkanlığı, Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Cevdet, Askeriye (C. AS.)*, 941/40826, (H. 5 S 1242 / M. 8 Eylül 1826); *BOA, C. AS*, 360/14912, (H. 29 Ş 1242 / M. 26 Mayıs 1827); *BOA, C. AS*, 229/9715, (H. 29 Ra 1243 / M. 20 Ekim 1827); Menteşe Sancağının da içinde bulunduğu merkezlere gönderilen fermanlarda ise Yeniçeri Ocağı'nın ilgası sonrası kurulan ordunun teşkilinde büyük bir başarı elde edilerek oluşturulan birliklerin eğitime başladıkları fakat işin piyade askeri tertip etmekle bitmediği ifade edilerek süvari askeri tertip edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu hususta ilk önce Tuna sahilindeki Babadağ, Maçın ve Silistre kazaları (150 nefer) ile yine bu bölgedeki Tatar (500 nefer) ve Kazaklardan (300 nefer) olmak üzere 15 yaşından 30 yaşına kadar olan yiğitlerden toplam 950 nefer süvari askeri yazılarak Silistre’de inşa edilecek kışlalarda eğitime tabi tutulmaları istenmiştir. *BOA, Hatt-ı Hümayun (HAT)*, 1569/17, (H. 1 Rebiu’l-evvel 1242 / M. 3 Ekim 1826).

¹⁸ Tobias Heinzmann, *Cihâddan Vatan Savunmasına Osmanlı İmparatorluğu'nda Genel Askerlik Yükümlülüğü 1826-1856*, (Çev. Türkis Noyan), Kitap Yayınevi, İstanbul 2009, s.14-15.

¹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Asâkir-i Mansûre’ye Fes Giydirilmesi Hakkında Sadr-ı Âzamın Takrirî ve II. Mahmud’un Hatt-ı Hümayun”, *Bellekten*, XVIII / 70, (Ankara 1954) s.224-225.

²⁰ Tuncer Baykara, “Osmanlı Reformunun İlk Zamanları: Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması ve İlk Tatbikat”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 10/1, s.8-11.

²¹ Çadırıcı, “Anadolu’da Redif Askeri Teşkilatı'nın Kuruluşu”, s.30; Özcan, “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye”, s.457; Çelik, *a.g.m.* s.548.

²² Hayrullah Gök, *Arşiv Belgelerinin Işığında Kara Harp Okulu Tarihi (1834-1883)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2005, s.74-75.

²³ Niyazi Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, (Haz. Ahmet Kuyaş), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, s.190-191.

Bölükleri” teşekkül ettirilmiş²⁴ ve 1834 yılında “*Mekteb-i Harbiye*” açılmıştır²⁵. Ordunun kıyafet, teçhizat ve maaş ödemelerinden sorumlu olan Masârifat Nezareti Mart 1839’da lağvedilmiş ve bu iş için Seraskerlik/Harbiye Nezareti’ne bağlı “*Levazım İşleri Müdürlüğü*” (sonrada Levazım-ı Umumiye Dairesi) oluşturulmuştur. Ayrıca Asâkir-i Mansûre Hazinesi de 1838’de Maliye Nezareti’ne bağlanmıştır²⁶. 24 Mart 1838’de askeri reformları gerçekleştirmek için “*Dar-ı Şura-yı Askeri*” teşkil edilmiştir²⁷.

1.a- Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye Ordusu’na Mentеше Sancağının Katkısı

Önceden müstakil bir beylik olan Mentеше Beyliği, Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı topraklarına katılmış ancak Ankara Savaşı’nın ardından elden çıkmıştır. Sultan II. Murad döneminde, beyliğe sefer düzenlenmiş ve bu dönemde kesin olarak Osmanlı Devleti’ne ilhak edilmiştir. Mentеше Beyliği’nin merkezi Milas’tı. Ancak Osmanlı yönetimi sancak olarak topraklarına dâhil ettiği Mentеше’nin merkezini Milas yerine daha merkezi konumda olan Muğla olarak belirlemiştir²⁸. Mentеше, Osmanlı Devleti’nde yapılan idarî değişiklikler ile beraber belgelerde ve kroniklerde Mentеше ili, Mentеше vilayeti, Mentеше Sancağı ve Mentеше livası olarak adlandırılmıştır. Mentеше Sancağı 17. yüzyılda muhasıllar, 18. yüzyılda mütesellimler, 19. yüzyılda mutasarrıflar tarafından yönetilmiş ve idarî düzenlemeler ile sancağın sınırlarında değişiklikler yaşanmıştır.²⁹ Mentеше Sancağı 17. yüzyılın ilk yarısında (1700–1740) Paşa Sancağı Kütahya’ya yani Anadolu eyaletine bağlı iken 18. yüzyılın ikinci yarısında arpalık olarak verilmeye başlanmış ve mütesellimler tarafından idare edilmiştir. 1833 yılında Anadolu’daki sancaklardan dört vilayet meydana getirilmiş, Aydın, Saruhan, Sığla (İzmir) ve Mentеше sancaklarının birleşmesi ile Aydın vilayeti teşkil edilmiştir. 18. yüzyıldan 1836 yılına kadar ise Mentеше Sancağında Yusuf Bey, Mağsup Ağa, Tavaslı Osman Ağa, Mustafa Ağa, Ömer Ağa, Hacı Bekir Ağa, Mehmet Emin Efendi ve

²⁴ Gök, *a.g.t.*, s.76.

²⁵ Zekeriyâ Türkmen, “XIX. Yüzyıl Askeri Yenileşme Devri, Eğitim-Öğretim Kurumlarından Mekteb-i Harbiye-i Şahane”, *Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu 3*, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul 2015, s.137-138, 142.

²⁶ Gültekin Yıldız, “Kara Kuvvetleri”, *Osmanlı Askeri Tarihi Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918*, (Ed. Gültekin Yıldız), Timaş Yayınları, İstanbul 2017, s.70-71.

²⁷ Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vala (1838-1868)*, TTK, Ankara 1999, s.24.

²⁸ Paul Wittek, *Menteşe Beyliği 13-15inci Asırda Garbî Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik*, (Çev. O.Ş. Gökyay), TTK, Ankara, 1944, s.86, 103-104; Besim Darkot, “Menteşe”, *İA., C.7.*, MEB., Ankara 1957, s.723.

²⁹ Zekai Mete, *DİA, C.29*, Ankara 2004, s.152; Osmanlı döneminde Mentеше Sancağının sınırları Büyük Menderes Nehri’nin hemen güneyinden geçmekte iken şimdiki Muğla Vilayeti’nin sınırları geçmişteki sınırlardan farklılık arz etmektedir. Günümüzde Aydın Vilayeti’ne bağlı Koçarlı ve Karasu ile Denizli Vilayeti’ne bağlı olan Kale ve Acıpayam’ın bazı köyleri geçmişte Mentеше Sancağı dâhilindeydi. Bk. Mübahat S. Kütükoğlu, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, TTK, Ankara 2010, s.13.

yeniden Tavaslı Osman Ağa mütesellimlik görevini icra etmiştir³⁰. İncelemesini gerçekleştirdiğimiz dönemde Menteşe Sancağının merkezi Muğla olup 25 adet kazadan müteşekkildir. Bu kazalar; Muğla, Tavas, Subıca (Sobıca), Milas, Köyceğiz, Meğri, Pırnaz, Mandalyat, Serulus (Sarulus/Sralavos), Bozöyük, Eşen, Dadya, Döğer, Mesevli, Tarahya (Tarahiye), Ula, Kerme (Germe), Ağirdos, Mazon, Yerkesik, Girenis (Giranis/Kireniz), Karaâbâd, Gökâbâd, Üzümlü ve Eskihisar şeklindedir³¹.

İstanbul'da kısa sürede kadrolarını dolduran Mansûre Ordusu aynı başarıyı eyaletlerde gösterememiştir. Babiâli, bu sorunu çözebilmek için, Ayan ve diğer yerel ileri gelenlerle işbirliği yapmak mecburiyetinde kalmış, bunun için cömert araziler ve vergi muafiyeti sağlayacağını vaat etmiştir. Buna istinaden Batı Anadolu eyalet ve sancaklarda Mansûre Ordusu'na asker gönderebilmek için yerel rical içerisinde bir yarış ve rekabet başlamış ve bu gelişme asker kadrolarının dolmasını sağlamıştır³². Menteşe Sancağı da Mansûre Ordusu'na asker gönderen Batı Anadolu sancakları arasında yerini almıştır. Seraskerlik, başkentte yeni kurulan ordunun sayısını arttırmak için asker yatağı olarak bilinen Hüdavendigâr, Kocaeli, Menteşe ve Karesi sancaklarından 1.000 kadar nefer yazılmasına karar vermiştir³³. Toplanacak 1.000 neferin 250 adedi ise Menteşe Sancağından karşılanacaktır. Askere yazılacak kişilerin yetişkin, boylu poslu, sağlıklı ve genç olmasına özen gösterilmesi, asker yazımından sorumlu olan Menteşe mütesellimi Elhac Mesrur Ağa'dan talep edilmiştir³⁴. Menteşe Sancağının kazalarından alınacak 250 neferin kazalara dağılımı ise şu şekildedir³⁵:

Tablo 1: Menteşe Sancağından Asâkir-i Mansûre'ye yazılacak askerinin kazalara dağılımı

Kaza	Asker sayısı	Kaza	Asker sayısı
Tavas	33	Mesevli	8
Subıca	18	Tarahya	7
Milas	16	Ula	7
Köyceğiz	15	Kerme	6
Meğri	15	Ağirdos	6
Pırnaz	15	Mazon	6
Mandalyat	13	Yerkesik	6
Sarulus	13	Girenis	4
Bozöyük	11	Karaâbâd	4
Eşen	11	Gökâbâd	3

³⁰ Bayram Akça, *Sosyal ve Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2002, s.25-26.

³¹ *MŞS 119*, s.6a, (H. 9 Rebiu'l-ahir 1243 / M. 30 Ekim 1827). Yer isimleri farklı şekilde yazılmakta ve okunmakta olduğundan birlikte verilmiştir.

³² Uyar-Erickson, *a.g.e.*, s.227.

³³ *MŞS 119*, s.6a, (H. 30 Rebiu'l-evvel 1243 / M. 21 Ekim 1827).

³⁴ *MŞS 119*, s.6b, (H. 1 Rebiu'l-ahir 1243 / M. 22 Ekim 1827).

³⁵ *MŞS 119*, s.6a, (H. 9 Rebiu'l-ahir 1243 / M. 30 Ekim 1827).

Muğla	10	Üzümlü	3
Dadya	9	Eskihisar	2
Döğer	9	Toplam	250

Ancak İstanbul'a gönderilecek bu askerler hızlı ve toplu şekilde gönderilememiştir. Ekim ayında 250 asker yazılmasının üzerinden 6 ay geçmiş olmasına rağmen Mentеше Sancağından Mansûre Ordusu'na gönderilecek 204 nefer bulunmaktadır. Bu neferlerin bir an önce gönderilmesine ve bunların Donanma-yı Hümayun'daki asker eksikliğini giderilmesi için kullanılmasına karar verilmiştir³⁶. Sicillerdeki kayıtlara göre İstanbul'a gönderilecek 250 neferin hemen öncesinde Mentеше Sancağından Mansûre Ordusu'na asker sevkiyatı gerçekleşmiştir. Bu asker sevkiyatında kaç neferin Mentеше Sancağından gittiğine dair bir bilgi bulunmamakla birlikte bu neferlerden İstanbul'a gitmiş olan 12 neferin alil (kör-sakat-hastalıklı) ve iş göremez olması sebebiyle Muğla'ya geri gönderildiği belirtilmektedir. Bu askerlerin yerine askeri hizmette istihdam olunacak 25 yaşını aşmamış genç sekbânlardan sağlıklı olan 12 kişinin belirlenip İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir³⁷.

Menteşe Sancağı asker göndermenin yanı sıra ekonomik anlamda da Mansûre Ordusu'na katkı vermiştir. Mansûre Ordusu'nun gelişmesi ve büyümesi nedeniyle artan tayinat ve et ihtiyacı hızlıca karşılanmak istenmiş ve Anadolu'daki liva ve kazalardan toplanan ağnam vergisinin bir kısmının ordu için kullanılmasına karar verilmiştir. O dönemde ağnam vergisi, Kasapbaşı'nın mübaşir olarak tayin ettiği kişilerce beher res'i 5'er kuruş bedele eklenip toplanmaktadır. Vergiyi toplayan memurlar da hizmet-i mübaşiriye olarak beher res'den 20'şer para almaktadır. Ancak H. 1243 (M. 1827) senesinde vergiyi toplayan memurların aldığı hizmet-i mübaşiriye bedeline zam yapılmış ve beher res'i 5,5 kuruş olan yeni tutar belirlenmiştir. Mentеше Sancağından 1828 senesinde toplanması gereken ağnam resminin borçtan düşülmek üzere 1827 senesinde toplanmasına ve sancağa düşen 1.500 res ağnamın 5,5 kuruştan alınmasına karar verilmiştir. 1.500 res'in bedeli olan 7.500 kuruş, 750 kuruş hizmet-i mübaşiriye bedeli ile 8.250 kuruş olarak kazalara taksim edilmiştir³⁸.

³⁶ *MŞS 119*, s.23b, (H. Şevval 1243 / M. Nisan-Mayıs 1828).

³⁷ Tamamı Muğla'dan alınan ve hasta, ihtiyar ve iş göremez oldukları gerekçesi ile Muğla'ya geri gönderilen 12 hasta askerlerin isimleri ise şu şekildedir: Ali b. Ali, Osman b. Mustafa, Mehmed b. Osman, Veli b. Ahmed, Hüseyin b. Halil, Musa b. İbrahim, Osman b. Ali, Ali b. Mustafa, Mustafa b. Mustafa, Hüseyin b. Bekir, Ahmed b. Veli, Salih b. İsmail. *MŞS 119*, s.4a, (H.19 Safer 1243 / M. 11 Eylül 1827).

³⁸ *MŞS 119*, s.1b, (H. 5 Safer 1243 / M. 28 Ağustos 1827).

Tablo 2: 1827 senesinde *Asâkir-i Mansûre Ordusu* için *Menteşe Sancağından toplanacak ağnam vergisinin kazalara dağılımı.*

Kaza	Kuruş	Kaza	Kuruş
Tavas	1146	Mesevli	282
Subıca	630	Tarahya	238
Milas	564,5	Ula	238
Köyceğiz	528	Ağirdos	223,5
Meğri	528	Kerme	211,5
Pınaz	528	Yerkesik	211,5
Saruluz	485	Mazon	194
Mandalyat	436	Girenis	159
Bozöyük	370,5	Karaâbâd	159
Eşen	370,5	Gökâbâd	132
Muğla	352,5	Üzümlü	88
Dadya	335	Eskihisar	70,5
Döğer	335	Toplam	8.816

Ayrıca 283 kuruş tahsildariye ve 283 kuruş harc-ı imza bedelleriyle 8.816 kuruş tutarındaki vergi *Menteşe Sancağından* tahsil edilecekti³⁹. Aynı şekilde devlete ait mallardan alınan emvâl-i mîriye vergisinin de *Mansûre Ordusu*'nun artan masrafları için kullanılmasına karar verilmiştir. *Menteşe Sancağından* toplanacak olan emvâl-i mîriye vergisine zam yapılarak, alınacak vergi kazalara taksim edilmiştir. *Menteşe Sancağından* toplam 5.125 kuruş alınmasına karar verilmiştir⁴⁰:

³⁹ *MŞS 119*, s.1b, (H. 5 Safer 1243 / M. 28 Ağustos 1827).

⁴⁰ *MŞS 119*, s.3b, (H. 9 Safer 1243 / M. 1 Eylül 1827).

Tablo 3: *Asâkir-i Mansûre Ordusu için Menteşe Sancağından toplanacak olan emvâl-i mîriye vergisinin kazalara dağılımı*

Kaza	Kuruş	Kaza	Kuruş
Tavas	666	Mesevli	164
Subıca	364	Tarahya	138,5
Milas	328	Ula	138,5
Köyceğiz	307,5	Ağirdos	128,5
Meğri	307,5	Kerme	123
Pınaz	307,5	Yerkesik	123
Saruluz	282	Mazon	113
Mandalyat	256,5	Girenis	92
Bozöyük	215	Karaâbâd	92
Eşen	215,5	Gökâbâd	77
Muğla	205	Üzümlü	51
Dadya	194,5	Eskihisar	41
Döğer	194,5	Toplam	5.125

Öte yandan Mansûre Ordusu'nun sayısını arttırmak için Ağustos 1828'de Menteşe Sancağından genç, tûvânâ, bahadır ve savaşmaya yetenekli 170 adet neferin seçilmesi istenmiştir. Askerlik meselesinin bir boyun borcu olduğu ve bu işte büyük küçük herkesin sorumluluğu bulunduğu belirtilerek Menteşe Sancağındaki kazaların üzerine düşeni yapması gerektiği hatırlatılmıştır. Menteşe'den İstanbul'a gidecek neferlerin masraflarının bölge halkından hibe yolu ile karşılanmasına karar verilmiştir. Ancak ekonomik durumu kötü olanlardan akçe alınmayacak, alındığı tespit edilirse bu suç sayılacak ve bu suçu işleyenlere yaptırım uygulanacaktır. İstanbul'a gönderilecek askerlerin elbise, silah ve harçlıkları İstanbul'da verilecektir. Askerlerin vakit kaybedilmeden hızlıca Mansûre Ordusu'na gönderilmeleri istenmiştir⁴¹. Menteşe kazalarına taksim

⁴¹ *MŞS 119*, s.32a, (H. Safer 1244 / M. Ağustos-Eylül 1828); Aynı tarihlerde Menteşe Sancağından Yusuf Paşa'nın emrine verilmek üzere 100 nefer tertip edilmiş ve bu neferler *süvari askeri* olarak İğne ada ve havalisine gönderilmiştir. Bu askerlerin yeme içme (mekulat) masrafları sancaktan karşılanmış ve 159.955 kuruş para toplanmıştır. Bkz. Biray Çakmak, "1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi Öncesinde Menteşe Sancağı'ndan İğneada ve Havalisi Muhafazasına Gönderilen Süvari Askerler Hakkında", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.2, S.2, (2001), s.49-50.

edilen matlub nefer ve bu neferleri İstanbul'a götürecek süvari ve piyadelerin harcırah, yiyecek ve ihtiyaçlarının karşılanması için Menteşe Sancağı kazalarından hibe yolu ile toplanan paranın dağılımı şu şekildedir⁴²:

Tablo 4: *Asâkir-i Mansûre Ordusu için Menteşe Sancağından 1828 senesinde toplanacak nefer sayısının ve masrafların kazalara dağılımı*

Kaza	Nefer	Kuruş	Kaza	Nefer	Kuruş
Tavas	23	650	Mesevli	7	160
Subıca	12	355	Tarahya	6	135
Milas	10	320	Ula	5	135
Köyceğiz	10	300	Ağirdos	5	125
Meğri	11	300	Kerme	5	120
Pırnaz	10	300	Yerkesik	4	120
Saruluz	10	275	Mazon	4	110
Mandalyat	8	250	Girenis	2	90
Bozöyük	8	210	Karaâbâd	3	90
Eşen	10	210	Gökâbâd	2	75
Muğla	6	200	Üzümlü	3	50
Dadya	6	190	Eskihisar	2	40
Döğer	6	190	Toplam	178	5000

Mansûre Ordusu'nun eğitimi ve konaklaması için İstanbul'un yanı sıra İzmir'de de bir kışla inşa edilmiştir. Hatta 1829 yılı itibarı ile İzmir Kışlası bir nebze de olsa asker ihtiyacını gidermektedir⁴³. Menteşe Sancağı da bu kışlaya asker gönderen sancaklardan biri olmuştur. 1830 tarihinde bir tabur askerinin bulunacağı İzmir Kışlası'nda eksik kalan 200 neferin Menteşe Sancağından karşılanmasına karar verilmiştir. Menteşe Sancağı kazalarından İzmir Kışlası'na gidecek neferin sayısı ise şu şekildedir⁴⁴:

Tablo 5: *Menteşe Sancağından İzmir Kışlasına gidecek asker sayısının kazalara dağılımı*

Kaza	Nefer	Kaza	Nefer
Tavas	26	Mesevli	7
Subıca	15	Tarahya	5
Milas	13	Ula	5
Köyceğiz	12	Ağirdos	5
Meğri	12	Kerme	5
Pırnaz	12	Yerkesik	5
Saruluz	11	Mazon	5
Mandalyat	10	Girenis	3
Bozöyük	8	Karaâbâd	4

⁴² MŞS 119, s.32b, (H. 9 Rebiu'l-ahir 1244 / M.19 Ekim 1828).

⁴³ Baykara, *a.g.m.*, s.6.

⁴⁴ MŞS 119, s.49b, (H. 15 Receb 1245 / M. 10 Ocak 1830).

Eşen	8	Gökâbâd	3
Muğla	8	Üzümlü	2
Dadya	7	Eskihisar	2
Döğer	7	Toplam	200

Daha sonraki süreçlerde de Menteşe Sancağı İzmir Kışlası'na asker göndermeye devam etmiştir. Zaman içerisinde İzmir'deki tabur ikiye yükseltilmiş ve bu tabura bir tabur daha ilave edilerek sayı üçe çıkarılmıştır. Taburların asker ihtiyacını karşılamak için Menteşe, Aydın, Saruhan ve Sığla sancaklarından geneli 25–27 yaşında olan ve 30 yaşını aşmamış 200'er adet nefer alınmasına karar verilmiştir. O dönemin Menteşe mütesellimi Tavaslı Osman Ağa, Menteşe Sancağından 200 neferi İzmir'e göndermiştir. Hangi kazadan ne kadar asker alındığı ve hangi tarihte askerın sevk edildiği kayıtlarda belirtilmemiştir⁴⁵.

Şubat 1830'da Mansûre Ordusu'nda ve Tophane-i Amire'de teşkil edilecek topçu bölükleri için taşradan asker alınmasına karar verilmiştir. Buna istinaden Serasker Hüsrev Paşa taşradan nefer yazılmasını istemiş ve Menteşe Sancağının hissesine 158 nefer düşmüştür. Bu neferlerin bir an önce sancaktaki kazalara taksim edilip, hızlıca İstanbul'a gönderilmesi ve asker yazımından sorumlu memurun hizmet-i mübaşiriye bedelinin de bölge halkından karşılanması Menteşe mütesellimi Mehmed Ağa'dan istenmiştir⁴⁶. Mütesellim Mehmed Ağa Nisan ayında kazalardan alınacak neferleri ve neferlerin yazımına memur edilen Ali Ağa'nın hizmet-i mübaşiriye bedelini belirlemiştir⁴⁷:

Tablo 6: *Asâkir-i Mansûre Ordusu'nda ve Tophane-i Amire'de teşkil edilen topçu bölükleri için Menteşe Sancağından toplanacak nefer sayısının ve masrafların kazalara dağılımı*

Kaza	Nefer	Kuruş	Kaza	Nefer	Kuruş
Tavas	21	468	Mesevli	5	115
Subıca	12	255	Tarahya	4	97
Milas	11	230	Ula	4	97
Köyceğiz	10	215,5	Ağirdos	4	90
Meğri	10	215,5	Kerme	3	86
Pınaz	10	215,5	Yerkesik	3	86
Saruluz	7	197,5	Mazon	4	79
Mandalyat	7	179,5	Girenis	3	64,5
Bozöyük	6	150	Karaâbâd	3	64,5
Eşen	7	151	Gökâbâd	2	54
Muğla	4	143,5	Üzümlü	1	36
Dadya	5	136,5	Eskihisar	1	29
Döğer	6	136,5	Toplam	153	3592

⁴⁵ MŞS 121, s.26a; BOA., HAT, 296/17632-A, (H. 29 Zilhicce 1249/M. 9 Mayıs 1834).

⁴⁶ MŞS 119, s.51b, (H. Evahir Şaban 1245 / M. 15-25 Şubat 1830).

⁴⁷ MŞS 119, s.51b, (H. 19 Şevval 1245 / M. 13 Nisan 1830).

Seraskerliğin 158 nefer istemesine rağmen kazalardan ancak 153 nefer toplanabilmiş ve istenilen tutardan 5 nefer eksik kalmıştır. Toplam 3.500 kuruş hizmet-i mübaşiriye bedeli alınmış ve buna 92 kuruş harc-ı imza bedeli de eklenmiş ve bedelin tutarı 3.592 kuruş olarak hesaplanmıştır.

Ayrıca 27 Ekim 1829 tarihinden 17 Nisan 1830 tarihine kadar Menteşe Sancağının masarıfat defteri içinde Asâkir-i Mansûre mübaşiri Haşim Ağa'nın masrafı 475 kuruş, yine Haşim Ağa'nın hizmetine sonradan ilave edilen 500 kuruş ve İzmir'e gönderilen Mansûre askerinin defter masrafı için 1.578 kuruş pay ayrılmıştır. Bu işler için yapılan harcama toplam 18.488,5 kuruştur⁴⁸.

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra, kurulan Mansûre Ordusu için yeni asker ve vergi miktarını belirlemek amacı ile 1830'de nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir⁴⁹. Mansûre Ordusu'na alınanlar *Menteşe Sancağı Tahrir Defteri'nde* 1247 (1830/1831) "*refi be-asâkir-i mansûre der sene 1247*" olarak kaydedilmiştir⁵⁰. Bunu kaydeden ve Menteşe Sancağında sayımı gerçekleştiren kişi Kudüs Kadısı Sabık resmi Ahmet Efendi'nin hafidi Mehmet Besim Efendi olmuştur⁵¹. Askeri Kanunname gereği askere alınma yaşı resmen 15'ten başlamaktadır. Bu yaşın altındakiler çocuk sayılmış, 15-39 yaş arasındakiler matlub grubuna girmiştir. 40 yaş ve üzerindeki askerlik hizmeti için elverişli kabul edilmemiştir. Matlub yaşında olduğu halde topal, tek eli, kör, alil gibi vücudu askerlik yapmaya elverişli olmayan ve ticaret ile uğraşanlar gayr-i matlub kabul edilmiştir. Ancak özürli olma durumu dışında bu kıstasların askere alınırken her zaman geçerli olduğunu söylemek güçtür. Çünkü Menteşe Sancağı Tahrir Defteri'nde hem çocuk yaştakilerin hem de ticaret ile uğraşanların askere alındığı görülmektedir. Kanunnamede geçmemesine rağmen çocukların küçük yaşta askere alınmasının sebebi ise çocukların ailelerinin geçimini sağlamak istemesi, ailesinin gönüllü olması ya da yaşından büyük göstermesi olarak sayılabilir. Öte yandan ticaret ile uğraştığına dair kaydı bulunan kimselerin ise askere gitmemek için doğru bilgi vermemiş olması ihtimal dâhilindedir⁵².

⁴⁸ MŞS 119, s.52a, (H. 23 Şevval 1245 / M. 17 Nisan 1830).

⁴⁹ Sancağın 1830 yılındaki nüfus sonuçları farklı şekilde verilmiştir. Buna göre, Menteşe Sancağının nüfusu 49.830'u Müslüman, 2.346'sı gayrimüslim (Rum, Yahudi, Ermeni) ve 284 kişisi de Yabancı ve Çingene olmak üzere toplam 52.460 kişi olarak tespit edilmiştir. Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, (Çev. Bahar Tırnakçı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, s.152; Serdal Soyluer, "XX. Yüzyılın Başlarında Menteşe sancağının İdari ve Nüfus Yapısı", *ÇTTAD, V-13* (2006-Güz), s. 110; Enver Ziya Karal ise bu nüfusu 52.965 olarak tespit etmiştir. Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1995, s.117-121; Mübahat Kütükoğlu'na göre 1830 sayımının sonucu 50.074'tür. Ancak bu rakama sancak dışında olduğu için 14 kişilik Mandalyat voyvodası ekibi ile Milas'taki Mevrîdiler dahil edilirse sayı 50.133 kişidir. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.35.

⁵⁰ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.159.

⁵¹ BOA, HAT, 335/19221, (H. 29 Zilhicce 1246 / M. 10 Haziran 1831); Karal, *a.g.e.*, s.117.

⁵² Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.59-60.

Tablo 7: 1830 tarihinde *Menteşe Sancağındaki kazalarda yaşayan erkek nüfus ve askere alınan kişi sayısı şu şekildedir*⁵³:

Kaza	Toplam Erkek Nüfusu	Askere Alınan Kişi Sayısı	Kaza	Toplam Erkek Nüfusu	Askere Alınan Kişi Sayısı
Tavas	9.904	1.480	Ağırdos	1.248	292
Milas	5.103	1.510	Bodrum	1.217	333
Köyceğiz	3.384	912	Döğür	1.017	255
Subıca	3.233	1.030	Mazon	990	281
Muğla	3.191	682	Tarahya	957	255
Bozüyük	2.345	869	Karaova / Karabâd	796	197
Mandalyat	2.076	586	Kerme	783	247
Meğri	1.731	400	Girenis (Kirkez)	776	123
Eşen	1.725	404	Yerkesik	749	258
Dalaman	1.640	405	Cemaatler	508	138
Saruluz	1.377	373	Gökâbâd	477	140
Dadya	1.346	341	Üzümlü	408	95
Mesevli	1.287	450	Eskihisar	342	118
Ula	1.269	369	Kıptiler	195	58
			Toplam	50.074	12.601

Aynı yıl Mansûre Ordusu'nun asker sayısını çoğaltma çabaları devam etmiştir. 23 Mayıs-1 Haziran 1831 tarihlerinde eksik sayıdaki Mansûre Ordusu'nun tamamlanması için 3.737 neferin alınmasına karar verilmiş ve *Menteşe Sancağının* hissesine 186 nefer düşmüştür. Neferler için yapılacak masrafların bölge ahali tarafından karşılanması istenmiştir⁵⁴. 4 Temmuz 1831 tarihinde mütesellim Mehmed Ağa 186 neferi kazalara tevzi ve taksim etmiş⁵⁵ ardından kazaların hissesine düşen masrafları belirlemiştir⁵⁶:

⁵³ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.36, 63; Edanur Kaymakçı, *Menteşe Redif Taburu ve Faaliyetleri*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2020, s.35.

⁵⁴ *MŞS 120*, s.9b, (H. Evası-ı Zilhicce 1246 / M. 23 Mayıs-1 Haziran 1831).

⁵⁵ *MŞS 120*, s.9b, (H. 23 Muharrem 1247 / M. 4 Temmuz 1831).

⁵⁶ *MŞS 120*, s.9b, (H. 25 Muharrem 1247 / M. 6 Temmuz 1831).

Tablo 8: 1831 senesinde *Asâkir-i Mansûre Ordusu için sancaktan alınan nefer ve masrafın kazalara dağılımı*

Kaza	Nefer	Kuruş	Kaza	Nefer	Kuruş
Tavas	25	600	Mesevli	6	147,5
Subıca	14	327,5	Tarahya	5	124,5
Milas	13	295	Ula	4	124,5
Köyceğiz	12	277	Ağirdos	5	115,5
Meğri	12	277	Kerme	5	111
Pınaz	12	277	Yerkesik	4	111
Saruluz	10	253,5	Mazon	5	101,5
Mandalyat	10	230,5	Girenis	3	83
Bozöyük	7	193,5	Karaâbâd	3	83
Eşen	8	193,5	Gökâbâd	2	69
Muğla	5	184,5	Üzümlü	2	46
Dadya	6	175	Eskihisar	1	37
Döğer	7	175	Toplam	186	4612,5

Toplam 186 nefer ve 4500 kuruş harcırah ve masraf alınacaktır. Ayrıca buna harc-ı imza parası olarak 112,5 kuruş eklenince toplam 4612,5 kuruş Menteşe Sancağından karşılanacaktır.

1.b-Zorunlu Emekliliğe Ayrılma

Mansûre Ordusu'nda görev yapan bir askerin yaralanması, sakat kalması, ihtiyar olması ya da hastalanması gibi bir durum gerçekleşirse emekliliğe hak kazanmaktaydı. Ancak bunun gerçekleşmesi için bu kişilerin sıhî durumlarını raporla belgelendirilmeleri gerekmektedir. Emekli olacak kişi, önce bağlı bulunduğu birlik komutanına arzuhal ile durumunu izah etmiş, ardından komutanlığın doktoru tarafından muayene edilmiştir. Bu kişinin sağlık durumu bir arz ile İstanbul'a bildirilmiş ardından mevzu Dâr-ı Şûra-yı Askeriye'de görüşülmüştür. Eğer bu kişi emekliliğe uygun görülür ise sadrazamın onayı ile "*Tekâütlik Beratı*" alıp emekli maaşı almaya hak kazanmış ve bu gelişmeler Şer'îye Sicillerine işlenmiştir. Emekli askerin maaşı ise hastalığın ağırlığı, hizmet ettiği süre ve rütbesi oranında tespit edilmiştir. İhtiyar ve düşkün olanlara aldıkları maaşın yarısı, yaralananlara ise 2/3 oranında emekli maaşı bağlanmıştır⁵⁷. Nitekim sicillerdeki kayıtlara göre Menteşe Sancağından alınan ve Osmanlı-Rus Harbi'nde

⁵⁷ Mustafa Öztürk, "Asâkir-i Mansure-i Muhammediyye Ordusundan Emeklilik ve İhraç (1829-1840)", *Birinci Askerî Tarih Semineri Bildiriler 2*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1983, s.2-3.

yaralanıp askerlik yapmayacak durumda olanlar emekli edilmiştir. Mansûre alaylarından 2. alayın 2. taburunun 1. bölümündeki 4. onbaşının 20 kuruş mahiyeli 3. neferi Dalamanlı Ali veled-i Musa Osmanlı-Rus harbinde sol bacağından yaralanmış ve zorunlu olarak emekliliğe ayrılarak memleketine dönmüştür. Bu kişinin sağlık durumu öğrenildikten sonra aylığının gönderilmesine karar verilmiştir. Aylığın tutarı sicillerde belirtilmemiştir⁵⁸. Yine Mansûre alaylarından 6. alayın 2. taburunun Avcı Bölüğü'nde 3. onbaşının 3. neferi olan Tavaslı İsmail'in Osmanlı-Rus Harbi'nde sol elinin üzerine kurşun isabet etmiş ve orta parmağını kaybetmiştir. Savaşamayacak durumda olan Tavaslı İsmail emekli edilmiş ve kendisine 20 kuruş maaş bağlanmıştır⁵⁹. Mansûre alaylarından Ahmed Paşa'nın livasının 1. alayının 2. taburunun 6. bölümünde 7. onbaşının 6. neferi Muğlalı Halil muharebeler esnasında sağ elinden yaralanarak tâlim yapamayacak duruma düşmüştür. Bu asker emekli edilerek kendisine 25 kuruş maaş bağlanmıştır⁶⁰. Ancak emekli olan ve iş görmez olarak ordudan ihraç edilen bazı kimseler Donanma-yı Hümayun'a matlub asker olarak katılıp maaş almaya devam etmiştir. Bu durumun önüne geçmek için ferman çıkarılmış ve ülke genelinde gerekli önlemlerin alınması istenmiştir. Bu konuya dair çıkarılan ferman Menteşe Sancağına da gönderilmiştir⁶¹.

1.c-İzin Meselesi

Kanunname gereği askerler kışlarında ve görevlendirildikleri yerlerde hazır bulunacak, zamanlarını eğitim-öğretim, nöbet tutma ve kendilerine verilen işler ile uğraşacaklardı. Askerlerin firar etmemesi için de zabitler kendilerine kefil yapılmıştır. Barış döneminde ise sıra izni olarak dönüşümlü olarak her beş neferden birisi memleketine gidebilecektir. Bu izin askerin gideceği yerin uzaklığına göre uzun ya da kısa olabilecek ancak sekiz ayı geçmeyecektir⁶². İzinler nâzır ve baş binbaşının imzâsı ve kâtibin yazısı ile izin tezkiresi şeklinde verilecektir. İzinli neferlerden izin tezkiresi ve diğer husûslar için herhangi bir para alınmayacaktır. İzin süresi biten asker kışlasına dönmediği takdirde sert bir şekilde cezalandırılacak, vaktinde dönenlerin ise izin süresinde geçen günlerin parası tamamen ödenecektir⁶³. Ancak izne giden askerler zamanında dönmemiş ve yaşanan sorunlar üzerine Sultan II. Mahmud, Nisan 1830'da bir ferman yayınlamıştır. Buna göre, Mansûre alaylarından memleketlerine giden zabitan ve neferatın istenilen zamanda ve istenilen bölgeye tâlim yapmak üzere nöbetleşe çağırıldıklarını bunun kanunname gereği olduğunu, görevli askerlerin zorluk

⁵⁸ *MŞS 119*, s.42b, (H. 25 Zilhicce 1244 / M. 28 Haziran 1829).

⁵⁹ *MŞS 120*, s.13b, (H. 2 Receb 1252 / M. 13 Ekim 1836).

⁶⁰ *MŞS 120*, s.13b, (H. 28 Rebiu'l-evvel 1252 / M. 13 Temmuz 1836).

⁶¹ *MŞS 121*, s.34a, (H. Evahir-i Cemaziye'l-evvel 1249 / M. 6-15 Ekim 1833).

⁶² Çakın-Orhon, *a.g.e.*, s.190; Gökçe, *a.g.m.*, s.196.

⁶³ Keleş, *a.g.m.*, s.229.

çıkartmadan bir an önce nöbet yerlerine gelmesi gerektiğini belirtilmiştir⁶⁴. Menteşe Sancağından izne gidenler de kayıt altına alınmıştır. Mansûre Ordusu'nun 20. alayının 2. taburunun 5. bölüğünün 1. onbaşının 1. neferi olarak görev yapan Menteşeli Mustafa oğlu Ali'nin⁶⁵ ve ordunun 20. alayının 2. taburunun avcı bölümünde 8. onbaşının ikinci neferi olarak görev yapan Menteşeli Hüseyin oğlu Mustafa'nın 6 ay süre ile memleketlerine sıla iznine gidip orduya yeniden dönmeleri için izin tezkiresi çıkartılmıştır⁶⁶. Yine orduda rütbeli asker olarak görev yapan Sadullah Paşa'nın 4 aylığına memleketine gitmesine ruhsat verilmiştir. Memleketine giden tüm askerlerden vaktinde kışlarına dönmeleri ve ceza kanunnamesine aykırı bir iş yapmamaları istenmiş aksi takdirde bu durumun cezasız kalmayacağı hatırlatılmıştır⁶⁷. Ancak askerler memleketine giderken yolda hastalanmakta ve han köşelerinde konaklayıp kötü şartlar altında memleketine dönmeye çalışmaktaydı. Bunun üzerine II. Mahmud sıla iznine giden askerlerin memleketlerine rahatça ulaşmaları için yoldaki askerlere hayvan ve araba gönderilmesini emretmiş ve buna dair bir ferman çıkartmıştır⁶⁸.

2-Redif-i Asâkir-i Mansûre Ordusu'nun Kuruluşu

Redif sözcüğü ve Redif Ordusu'nun kuruluş nedeni ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Şemseddin Sami "Redif" sözcüğünü: "*sonradan, arkadan gelen ve Nizâmîye sınıfından sonra geçilen sınıfa mensup ki bu sınıf hîn-i hacette silabaltına alınır*⁶⁹" şeklinde, Ferit Devellioglu, "*hayvanda birinin arkasına binen, arkadan gelen, birinin ardından giden ve terhis edilerek ihtiyata geçirilen kur'a askerlerine verilen bir ad*⁷⁰" olarak, Mehmet Zeki Pakalın "*Nizâmîye hizmetinden sonraki askerlik devresi hakkında kullanılır bir tabirdir. Lüzumunda hizmete çağrılıp bu devreyi bitirenler "Müstahfiz" sınıfına geçirilirlerdi. Redif devresi 26 ile 32 yaş arasında idi*⁷¹" diye tanımlamaktadır. Abdülkadir Özcan, "*II. Mahmud zamanında sancaklarda teşkil edilen ordu. Tam adı Redif-i Asâkir-i Mansûre veya Asâkir-i Redife-i Mansûre olan bu ordunun kuruluş amacı, Yeniçeri Ocağı'nın ilgasını (1826) müteakip Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye adıyla oluşturulan yeni orduya destek sağlamak ve balkı uzun süre mecburi hizmette tutmadan kendi bölgelerinde eğiterek iç güvenliği sağlamaktır*⁷²" şeklinde açıklamaktadır. İslam Ansiklopedisi'nde "Redif" maddesini yazan J. Deny ise "*Sultan II. Mahmud tarafından 1834 yılında teşkil olunan ihtiyat ordusu. Tam adı asâkir-i redife-i mansûre idi. Redif ordusunun başlıca özelliği*

⁶⁴ MŞS 119, s.54, (H. Evahir-i Şevval 1245 / M. 15-24 Nisan 1830).

⁶⁵ MŞS 121, s.18a, (H. 13 Cemaziye'l-ahir 1249 / M. 28 Ekim 1833).

⁶⁶ MŞS 121, s.18a, (H. 13 Cemaziye'l-ahir 1249 / M. 28 Ekim 1833).

⁶⁷ MŞS 121, s.25b, (H. Gurre Receb 1249 / M. 14 Kasım 1833).

⁶⁸ MŞS 121, s.34a, (H. Evahir-i Cemaziye'l-evvel 1249 / M. 6-15 Ekim 1833).

⁶⁹ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, (Haz. Raşit Gündoğdu-Niyazi Adıgüzel-Ebul Faruk Önal), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2011, s.514.

⁷⁰ Ferit Devellioglu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2008, s.881.

⁷¹ Mehmet Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.3, MEB., İstanbul 1993, s.21.

⁷² Abdülkadir Özcan, "Redif", *DİA*, C.34, İstanbul 2007, s.524.

onun devamlı bir teşekkül olması ve bundan dolayı karışık bir özellik taşıması idi. Zabıtları ile devamlı, efradı bakımından ihtiyat ordusu teşkil ediyordu. Bu askeri sınıfı ilk vücuda getirenlere göre, bu ordu halkı uzun müddetli mecburi hizmete tâbi tutmamak şartı ile oldukça mühim miktarda askeri kuvvete sahip olmak gayesini güdüyordu⁷³ şeklinde ifade etmiştir. Mübahat S. Kütükoğlu da II. Mahmud döneminde kurulan redif ordusu için “Yedek Ordu” ifadesini kullanmıştır⁷⁴. Ancak Musa Çadircı, redif askerinin yedek askeri birlikler olarak kurulup öylece devam ettiğini ileri sürenlerin bunu sözlük anlamına dayandırdığını, bu tanımlamaların “redif askeri” tanımını tam olarak karşılamadığını ifade etmektedir. Çadircı, Redif teşkilatının Nizâm-ı Cedid birlikleri ile hem kuruluş hem de işleyiş açısından paralellik arz ettiğini ve merkezde teşkil edilmiş Nizâm-ı Cedid birliklerinin örnek alınarak taşrada Redif birliklerinin kurulduğunu ifade etmektedir⁷⁵. Ayrıca redif teşkilatının “büyük bir kitleyi, silahaltında tutmadan, askerlik çağına gelmiş olanları kendi bölgelerinde az masrafla kısa aralıklarla eğiterek savaş anında işe yarayacak yeterli asker bulma amacı” ile kurulduğunu belirtmektedir. Yine bu gelişme ile insanların toprağından koparılıp isteksizce askerlik yapmasının önüne geçilmek istendiğini ve barış zamanında mevcut redif askeri ile ülkenin iç güvenliğinin de sağlandığını ifade etmektedir⁷⁶.

Yeniçeri Ocağı yerine kurulan Mansûre Ordusu daha olgunlaşmadan 1828-1829 Rus ve 1831-1833 Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın kuvvetleri ile harbe girişmiştir. Bu harplerde muvazzaf asker miktarı yeterli gelmediği için kazalardan henüz silah tutmayı bilmeyen gençler ve savaşabilecek durumda olmayan yaşlılar askere alınmış ve yapılan harplerde ordu başarı gösterememiştir. Üstelik memleketin müdafaası için gerekli sayıdaki askerin kışla ve karargâhlarda daimi olarak bulunması ülkede ziraat yapılmasını aksattığı gibi devletin daha fazla askeri harcama yapmasına neden olmuştur⁷⁷. Mansûre Hazinesi de yapılan masrafları karşılayamamış ve ordudaki asker sayısı arttırılamamıştır. Artık Mansûre Ordusu ile ülkenin korunamayacağı anlaşılmış ve çözüm olarak Redif askeri teşkilatının kurulması düşünülmüştür⁷⁸.

Redif ordunun kurulması Mart 1834 tarihinde gündeme alınmıştır. Sultan II Mahmud'un kızı Saliha Sultan'ın 24 Mayıs 1834 tarihinde Tophane Müşiri Halil Rifat Paşa ile evlendirilmesi sebebiyle taşrada bulunan vezirler, meşayih ve ulema bir araya gelmiş ve burada yapılan görüşmelerde Redif ordusunun kurulmasına dair fikir birliğine varılmıştır. Daha sonra ise 8 Temmuz 1834'te Redif Nizâmnamesi yürürlüğe girmiş ve “Meclis-i Şûra” kararları gereğince 28

⁷³ Jean Deny, “Redif”, *İA.*, C.9, MEB., İstanbul 1964, s.666.

⁷⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, “Sultan II. Mahmud Devri Yedek Ordusu Redif-i Asâkir-i Mansûre”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Sayı: 12, İstanbul 1981-1982, s.127.

⁷⁵ Musa Çadircı, “Redif Askeri Teşkilatı”, *Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik*, (Der. Tülay Ercoşkun), İmge Kitabevi, Ankara 2008, s.42-44.

⁷⁶ Musa Çadircı, “Osmanlı Ordusu'nda Yeni Düzenlemeler (1792-1869)”, *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler 2*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1983, s.93.

⁷⁷ Kütükoğlu, “Sultan II. Mahmud Devri...”, s.127.

⁷⁸ Çadircı, “Anadolu'da Redif Askeri Teşkilatı'nın Kuruluşu”, s.31.

Temmuz-6 Ağustos 1834 tarihli hükümlerle Redif ordusunun kurulmasına karar verilerek bu gelişme vali, mutasarrıflar ve diğer ilgililere bildirilmiştir⁷⁹. Buna göre; Osmanlı Devleti'nde bulunan bütün sancakların kapsadığı kazalarda (Maden, Has, Evkaf, Muaf ve gayr-ı muaf bütün kazalar) subayları ile birlikte 1.400'er kişilik birer tabur teşkil edilecektir. Eğer küçük kazalardan yeteri kadar asker çıkmaz ise kazalar birleştirilerek taburun tertibi ortaklaşa gerçekleştirilecektir. Redif askeri yazılacak kimseler 23-32 yaşları arasında gençler arasından kur'a ile belirlenecek, vücutlarında askerliğin gereğini yerine getirmeye engel olabilecek sakatlıklar var ise bu kişiler askere alınmayacaktır. Asker yazılması, defterlerin tutulması ve bu defterlerin İstanbul'a Bâb-ı Seraskeri'ye gönderilmesi sancak mutasarrıfları ile valilere bırakılmıştır. Bunlar emirlerinde bulunan mütesellim ve voyvodalar yardımı ile bu işi yürütecek ancak bütün sorumluluk kendilerine ait olacaktır. Eğer bir ayan ya da voyvoda idare işine ek olarak subaylık yapabilecek güçte ise vali bu kişilerin subay olmasını teklif edebilecektir. Ancak taburlar için gerekli subaylar vali tarafından kazanın ileri gelen ailelerinden (hanedan ve kızızadeler) içinden seçilecek ve isimleri İstanbul'a bildirip buradan onay alındıktan sonra göreve başlayacaklardır. Seçilen subaylar yalnızca askerlik ile uğraşacak idare işlerine karışmayacaktır⁸⁰.

Tâlimler, nizâmiye askeri bulunan yerlerde onların subayları tarafından, bulunmayan yerlerde ise İstanbul'dan gönderilecek subaylarca yaptırılacaktır. Redif askerlerinin tâlimleri haftada birkaç gün, kendi köylerinde, bazen büyükçe nahiyelerde veya kazalarda icra edilecek bunlar yılda iki defa büyük tâlime katılacaklardır. Denize kıyısı bulunan kazalardan redif askeri alınmayacak bunlar bahriye için ayrılacaktır. Mansûre Ordusu'ndan emekli olmuş kişiler eğer durumu uygun ise redif askeri olabilecektir. Redif askeri sadece savaş zamanında istihdam edileceğinden barış zamanında "*mînâvebe*" adı altında Mansûre'ye asker yazılmayacaktır. Elbise, silah, çanta, matara, aylık ve tayinatları devletçe karşılanıp, redif erlerine aylık 5 kuruş, subaylara ise uygun miktarda maaş verilecektir⁸¹. Kazalarda mahalli hanedan mensubundan seçilen subayları önce o bölgelere gönderilecek muallimlerden eğitim alacak sonra İstanbul'a gelip büyük tâlime katılacak, en iyi şekilde yetişmeleri sağlanacaktır. Senede iki kez büyük tâlim yapılacak halkın ziraatla uğraşmadığı Mayıs ve Eylül aylarında vilayet merkezlerinde toplatılıp 15-20 gün tâlimler kontrol edilecektir. Redif askerinin yoklamalarının ve jurnallerin yapılması Seraskerlik'ten verilecek tâlimatnameye göre düzenlenecektir. Askeri kontrol etmek için kazaları dolaşacak sancak mutasarrıfları masraflarını masraf defterinde göstermeyip, kendi gelirinden karşılayacak bunu telafi etmek için at katır vs. şeylerin temini için halka yük olmayacaktır⁸².

⁷⁹ Kütükoğlu, "Sultan II. Mahmud Devri...", s.128.

⁸⁰ Çadircı, "Anadolu'da Redif Askeri Teşkilatının Kuruluşu", s.32-33.

⁸¹ Özcan, "Redif", s.524.

⁸² Kütükoğlu, "Sultan II. Mahmud Devri...", s.130-131.

Redif birliklerinin merkezdeki Mansûre ile Hassa şeklinde örgütlendirilmesi benimsenmiş ve bu uygulama taşrada Redif-i Mansûre ve Redif-i Hassa şeklinde uygulanmıştır. Yine aynı yıl gerekli görülen yerlerde süvari redif birlikleri de teşkil edilmiştir. Topçu tâlimleri için ise İstanbul'dan her sancağa iki kişi gönderilecekti. Redif teşkilatı Asâkir-i Mansûre taburlarına benzetilerek 1.426 olan mevcut 860'a indirilmiş ve her sancakta üç tabur yani 2.580 asker bulundurulması benimsenmiştir⁸³. Redif askeri teşkilatının kurulmasını emreden ve sancaklara gönderilen ferman eyalet valileri tarafından hızlıca uygulanacak valiler asker yazımına ve taburlarını tamamlamaya çalışacaktır⁸⁴. Mütesellim, mutasarrıf ve valiler redif teşkilatının kurulacağı sancaklarda asker kaydetmekten sorumlu olacaktır. Nitekim taburların teşkil edilmesine hızlıca başlanmış Karahisar-ı Sahib, Ankara, Çankırı, Siroz ve Menteşe ilk tamamlanan taburlar olmuştur⁸⁵.

3-Menteşe Sancağının Redif Ordusuna Katkısı

Redif Ordusu'nun kurulması yönünde alınan Ağustos 1834 tarihli karar gereğince⁸⁶ ilgili ferman 2 Eylül 1834 tarihinde Muğla mahkemesinde tescil edilmiş ve herkesin femandaki hükümlere uyacağı Muğla kadısı tarafından ilam ile bildirilmiştir. Buna göre Menteşe mütesellimi ve Denizli hassı voyvodası Tavaslı Osman Ağa, kanunnameye belirtilen hükümlere uyarak bir tabur redif askeri yazmaya başlayacaktır⁸⁷. Tavaslı Osman Ağa, Menteşe Sancağından ve Denizli hassı kazalarından asker yazımına başlanıp taburun tertip edilmeye başladığını⁸⁸, herkesin asker yazımında arzulu olduğunu, Menteşe Sancağının hissesine düşen 1.100 askerin layıkıyla toplanacağını ifade ettiği bir arzuhali Babalı'ye iletmıştır⁸⁹. Redif Asâkir-i Mansûre Ordusu için Menteşe Sancağından 1.100 nefere ek olarak Denizli hassı kazalarından 300 nefer yazılacak ve bir tabur yani 1.400 asker toplanacaktır. Menteşe Sancağı ve Denizli hassındaki hanelerden asker toplanırken bir hanenin iki ya da üç çocuklu olmasına dikkat edilecektir.

⁸³ Kaynakta bu sayı 2560 olarak verilmiştir. Özcan, "Redif", s.525.

⁸⁴ Çadircı, "Anadolu'da Redif Askeri Teşkilatı'nın Kuruluşu", s.33.

⁸⁵ Cahide Bolat, *Redif Askeri Teşkilatı (1834-1876)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2000, s.27.

⁸⁶ Bu ferman gereğince taşrada Redif ordusu teşkiline başlanmıştır. Eğin kazasında redif teşkilatının kurulması hakkında bkz. Abdülkadir Gül, "Eğin Kazasından Redif Taburlarına Asker Alımı (1734-1848)", *Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt: XXV, Sayı:1*, (Temmuz 2010), s.231-252.

⁸⁷ *BOA., HAT, 326/18983-J*, (H. 27 Rebiu'l-ahir 1250 / M. 2 Eylül 1834); Aynı zamanda Denizli mahkemesi de fermanı tescil etmiş ve Denizli naibi Ali Faiz Efendi bu gelişmeyi bildirmiştir. *BOA., HAT, 326-18983-İ*, (H. 27 Rebiu'l-ahir 1250 / M. 2 Eylül 1834).

⁸⁸ *BOA., HAT, 326/18983*, (H. 29 Zilhicce 1250 / M. 28 Nisan 1835); *BOA., HAT, 326-18983-D*, (H. 29 Zilhicce 1250 / M. 28 Nisan 1835).

⁸⁹ Menteşe Sancağına dair 81 kişinin mührünün bulunduğu arzuhale için bkz. *BOA., HAT, 326/18983-F*, (H. 29 Zilhicce 1250 / M. 28 Nisan 1835); Aynı şekilde Denizli hassı kazalarına düşen 300 askerin toplanacağına dair 79 kişinin mührünün bulunduğu arzuhale de Babalı'ye iletilmiştir. *BOA., HAT, 326/18983-G*, (H. 29 Zilhicce 1250 / M. 28 Nisan 1835).

Menteşe Sancağının merkezi olan Muğla'ya yakın dokuz kazadan toplanan askerler münâvebe usulü ile Muğla'da, Muğla'ya uzak olan kazalardan toplanan askerler kazalarda bulunan ayan ve mültezimin merkezi olan kur'ada, Tavas'tan toplanan askerler Tavas'ta, Denizli kazalarından toplanan askerler de Denizli'de tâlim yapacaktır. Muğla, Tavas ve Denizli'de tâlimleri icap eden askerin yeme-içme giderleri ise kazalardan karşılanacaktır⁹⁰. Kütükoğlu, Mentеше'de teşkil edilmiş ilk redif taburunun H. Şaban 1250 / M. Aralık 1834 tarihinde olduğunu ifade etmektedir⁹¹.

Tablo 9: Mentеше Sancağından Redif ordusuna toplanacak askerin kazalara dağılımı⁹².

Kaza	Nefer	Kaza	Nefer
Tavas	143	Mesevli	35
Subıca	81	Tarahya	29
Milas	73	Ula	29
Köyceğiz	67	Ağirdos	27
Meğri	67	Kerme	26
Pırnaz	67	Yerkesik	26
Saruluz	61	Mazon	24
Mandalyat	57	Girenis	20
Bozöyük	46	Karaâbâd	20
Eşen	46	Gökâbâd	10
Muğla	44	Üzümlü	11
Dadya	41	Eskihisar	8
Döğer	42	Toplam	1100

Menteşe Sancağında tertip edilen Redif Ordusu'nun Muğla kazasında bulunanların eğitimi için Dersaadet'ten Mehmed Ağa gönderilmiştir. Diğer kasaba ve köylerde zabıt olarak belirlenen kişiler Sığla'ya (İzmir) çağrılmış, içlerinden 14 görevli belirlenerek askere eğitim yaptırmak üzere kazalara dağıtılmıştır. Mentеше Sancağı ve Denizli hassı kazalarındaki Redif Ordusu'na verilmek üzere Dersaadet'ten elbise ve silahlar gönderilmiştir. Ayrıca askerlerin moralini yükseltmek için İstanbul'dan iki adet muzika muallimi görevlendirilmiştir⁹³.

⁹⁰ BOA, HAT, 326/18983-K, (H. 29 Zilhicce 1250 / M. 28 Nisan 1835); Muzaffer Çetin-İbrahim İmamoğlu, *Arşiv Belgeleri Işığında Tavaslı Osman Ağa*, Denizli 2018, s.135; Kaymakçı, *a.g.t.*, s.57-58.

⁹¹ Kütükoğlu, "Sultan II. Mahmud Devri...", s.132.

⁹² MŞS 121, s.22b, (H. 7 Cemaziye'l-evvel 1250 / M. 11 Eylül 1834).

⁹³ Mehmet Zahit Yıldırım, "Jurnal Defterleri ve Jurnal Defterlerinde Mentеше Sancağı", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM)*, 5.43, (Ankara 2018), s.334.

Osmanlı ülkesinin tamamında teşkil edilecek olan “Redif-i Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye” ordusu askerlerinin elbise, maaş, aylık, fes ve diğer levazimat masrafları için Mansûre Hazinesi kurulmuştur⁹⁴. Ancak bu hazineye rağmen Asâkir-i Mansûre Ordusu’nun masraflarını karşılamakta güçlük çeken devlet, Redif teşkilatının ihtiyaçlarını gidermek için de sıkıntılar yaşayacaktı. Redif askerinin tüfek, kılıç ve palaska gibi ihtiyaçları hariç, Mansûre askerine ¼’i oranında ödenecek maaşın ve aylıkların her sene verilecek fesin ve iki senede bir verilecek elbise masraflarının halktan toplanacak paralarla karşılanması istenmiştir. Bu masrafların bir tür avarız vergisi olan “*iane-i cihâdiye*” adı ile toplanmasına karar verilmiştir. Bu vergi toplanırken “*avarız hanesi*” esas alınmamış, onun yerine yılda iki taksit olmak üzere “*Ruz-ı Hızır*” ve “*Ruz-ı Kasım*” aylarında her kazanın tahammül ve kudretine göre vergi alınmasına karar verilmiştir⁹⁵. Liva ve kazalardan toplanacak vergi bölge halkının ekonomik gücüne göre alınıp kayıt altında tutulacak sonrasında İstanbul’a gönderilerek Mansûre Hazinesi’ne teslim edilecek ve Redif-i Mansûre zimmeti defterine yazılacaktır. Her bölgenin mutasarrıfı, mütesellimi ve voyvodasının sarrafı, verginin ödenmesi hususunda kefil olacak ve sarrafların vergileri zamanında teslim etmesine özen gösterilecektir. Vergi toplanırken gelir seviyesi düşük olan gruba eziyet edilmeyecektir. Ruz-ı Kasım ve Ruz-ı Hızır mevsimlerinde 6 ayda bir toplanıp tevzi defterlerine yazılan vergilerin haricinde başka bir isim ile vergi toplanması yasaklanmıştır. Menteşe Sancağından toplanan askerler için kazaların hissesine altı aylık 125.000 kuruş (125 kese) düşmüştür. H. 1249/ M. 1834 senesine mahsuben toplanacak bu verginin yarısı H. 1250 Ruz-ı Kasım’da diğer yarısı ise H. 1251 Ruz-ı Hızır’da toplanacaktır⁹⁶. Bu verginin ilk ve ikinci taksiti olan 31.250 kuruşu kazalara dağıtılmış⁹⁷ ve aynı vergi miktarları ile 62.500 kuruşun Ruz-ı Hızır’ında tamamlanmasına karar verilmiştir⁹⁸.

⁹⁴ Çadırcı, “Anadolu’da Redif Askeri Teşkilatı’nın Kuruluşu”, s.36.

⁹⁵ Mübahat S. Kütükoğlu, “Redif Askeri Giderlerini Karşılama Üzere Alınan Bir Vergi “İâne-i Cihâdiye”, *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler 2*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1983, s.145-149.

⁹⁶ *MŞS 121*, s.23a-23b, (H. Evahir-i Rebiu’l-evvel 1250 / M. 28 Temmuz-5 Ağustos 1834); Verginin ilk taksiti Kasım 1834’te, ikinci taksiti ise Mayıs 1835 tarihinde ödenecektir. *MŞS 121*, s.8b, (H. Evasıt Cemaziye’l-ahir 1251 / M. 4-13 Ekim 1835).

⁹⁷ *MŞS 121*, s.39a, (H. 15 Şevval 1250 / M. 14 Şubat 1835); *MŞS 121*, s.8a, (H. 23 Receb 1251 / M. 14 Kasım 1835); *MŞS 121*, s.2b, (H. 21 Muharrem 1251 / M. 19 Mayıs 1835); Toplanan bu tutarın tamamı Tavahşi Osman Ağa’nın sarrafı tarafından Redif-i Mansure Hazinesi’ne teslim olunmuştur. *BOA. Cendet. Maliye (C. ML-), 213-8785*, (H. Gurre-i M 1251 / M. 29 Nisan 1835).

⁹⁸ *MŞS 121*, s.13a, (H. 23 Rebiu’l-ahir 1252 / M. 7 Ağustos 1836); Her ne kadar başka isimler altında vergi toplamak yasaklanmış olsa da ülkenin bazı bölgelerinde bu uygulanmamış ve farklı vergilendirmeler ile halktan fazla para alınmıştır. Bu durumun önüne geçmek için bir ferman yayınlanmış ve Menteşe Sancağında da böyle bir hadisenin gerçekleşmemesi istenmiştir. *MŞS 121*, s.6a, (H. 28 Rebiu’l-evvel 1251 / M. 24 Temmuz 1835).

Tablo 10: *Menteşe Sancağından Redif ordusu için toplanacak iane-i cihâdiye vergisinin ilk taksitinin Ruz-ı Kasım'da toplanan miktarı ve kazalara dağılımı.*

Kaza	Kuruş	Kaza	Kuruş
Tavas	4062,5	Mesevli	1000
Subıca	2219	Tarahya	844
Milas	2031	Ula	844
Köyceğiz	1875	Ağırdoş	781
Meğri	1875	Kerme	750
Pınaz	1875	Yerkesik	750
Saruluz	1718,5	Mazon	687,5
Mandalyat	1562,5	Girenis	562,5
Bozöyük	1312,5	Karaâbâd	562,5
Eşen	1312,5	Gökâbâd	468,5
Muğla	1250	Üzümlü	312,5
Dadya	1187,5	Eskihisar	219
Döğer	1187,5	Toplam	31250

Denizli hassından 300 redif askerinin masrafları için Denizli hassı kazalarından toplanacak vergi 100.000 kuruş olarak belirlenmiştir⁹⁹.

1836 yılında Redif teşkilatında düzenleme yapılmış ve Redif ordusunun masrafları artmıştır. Bu sebeple iane-i cihâdiye vergisine zam yapılmıştır. Mentеше Sancağı ve Denizli hassı kazaları iane-i cihâdiyesi üzerine yapılan ilave % 40 oranında olmuştur¹⁰⁰. Buna göre Denizli hassı 40.000, Mentеше Sancağı ise 25.000 kuruş zamlı vergi verecek, Denizli hassından 140.000, Mentеше Sancağından 87.500 kuruş iane-i cihâdiye bedeli alınacaktır. Ancak iane-i cihâdiye bedeli bölge halkının hane sayısına yerine, kudretine göre alınması gerekirken bu durum layıkıyla gözetilmemiştir. Bunun üzerine yapılan düzenleme ile Denizli hassına yapılan 40.000 kuruşluk zammın Mentеше Sancağından alınacak 87.500 kuruşun üzerine ilave edilmesine karar verilmiştir¹⁰¹. Buna göre Ruz-ı Kasım ve Ruz-ı Hızır aylarında Mentеше Sancağından toplanacak 127.500 kuruşluk iane-i cihâdiye vergisinin kazalara düşen hisse miktarı şu şekildedir¹⁰²:

⁹⁹ MŞS 120, s.10b-11a, (H. Evahir Zilkade 1252 / M. 27 Şubat-8 Mart 1837); BOA., HAT, 1040/43054, (H. 29 Zilhicce 1252 / M. 6 Nisan 1837).

¹⁰⁰ Kütükoğlu, "Redif Askeri Giderlerini Karşılama...", s.152.

¹⁰¹ MŞS 120, s.10b-11a, (H. Evahir Zilkade 1252 / M. 27 Şubat-8 Mart 1837); BOA., HAT, 1040/43054, (H. 29 Zilhicce 1252 / M. 6 Nisan 1837).

¹⁰² MŞS 120, s.19a, (Nisan 1837).

Tablo 11: *Menteşe Sancağından Redif ordusu için 1836 senesinde toplanacak iane-i cihadiye vergisinin zamlı baliyle Ruz-ı Hızır ve Ruz-ı Kasım'da toplanan miktarı ve kazalara dağılımı.*

Kaza	Kuruş	Kaza	Kuruş
Tavas	16575	Mesevli	4080
Subıca	9052	Tarahya	3442,5
Milas	8160	Ula	3442,5
Köyceğiz	7650	Ağirdos	3187,5
Meğri	7650	Kerme	3060
Pırnaz	7650	Yerkesik	3060
Saruluz	7012,5	Mazon	2805
Mandalyat	6375	Girenis	2295
Bozöyük	5355	Karaâbâd	2295
Eşen	5355	Gökâbâd	1912,5
Muğla	5100	Üzümlü	1275
Dadya	4845	Eskihisar	1020
Döğer	4845	Toplam	127.500

İane vergisinin yanı sıra askerlerin yeme-içme masrafı olarak bilinen mekulat masrafları da bölge halkından karşılanmıştır. 14 Eylül 1834-28 Nisan 1835 tarihleri arasındaki 7,5 aylık süre zarfında Asâkir-i Mansûre ve Redif-i Mansûre askerleri için Mentеше Sancağından alınacak mekulat masrafları bedeli 116.279 kuruştur¹⁰³:

Tablo 12: *Menteşe Sancağından ordu için 1834-1835 senesinde toplanacak mekulat bedelinin miktarı ve kazalara dağılımı.*

Kaza	Kuruş	Kaza	Kuruş
Tavas	15103	Mesevli	3818
Subıca	8249	Tarahya	3137
Milas	7552	Ula	3137
Köyceğiz	6971	Ağirdos	2905
Meğri	6971	Kerme	2789
Pırnaz	6971	Yerkesik	2789
Saruluz	6390	Mazon	2556
Mandalyat	5809	Girenis	2091
Bozöyük	4877	Karaâbâd	2091
Eşen	4877	Gökâbâd	1743
Muğla	4647	Üzümlü	1162
Dadya	4415	Eskihisar	814
Döğer	4415	Toplam	116.279

¹⁰³ MŞS 121, s.3b, (H. 23 Muharrem 1251 / M. 21 Mayıs 1835).

Balıkesir'de 75.000 top abadan imal edilen Asâkir-i Muntazama ordusunun elbisesi için her yıl Ağustos ayında Mentеше Sancağından 20.000 vukkıyye kırkma yün toplanmaktaydı. Ordunun elbise ihtiyacının acilen giderilmesi için yünlerin 1835 senesinin vergisi üzerinden hesap edilmek şartıyla eski fiyatı üzerinden satın alınması ve hızlıca Balıkesir'e gönderilmesi istenmiştir¹⁰⁴. Buna göre Mentеше Sancağı kazalarından toplanan kırkma yünün dağılımı şu şekildeydi¹⁰⁵:

Tablo 13: Mentеше Sancağından ordu için 1835 senesinde toplanacak kırkma yünün miktarı ve kazalara dağılımı.

Kaza	Yün miktarı/Kıyye	Kaza	Yün miktarı/Kıyye
Tavas	2600	Mesevli	640
Subıca	1420	Tarahya	540
Milas	1280	Ula	540
Köyceğiz	1200	Ağirdos	500
Meğri	1200	Kerme	480
Pırnaz	1200	Yerkesik	480
Saruluz	1100	Mazon	440
Mandalyat	1000	Girenis	360
Bozöyük	840	Karaâbâd	360
Eşen	840	Gökâbâd	300
Muğla	800	Üzümlü	200
Dadya	760	Eskihisar	160
Döğer	760	Toplam	20.000

Menteşe Sancağının kazalarına taksim edilip satın alınan 20.000 kıyye yün Balıkesir'e gönderilmiş ancak bu yün yeterli gelmemiş ve aynı fiyatlar ile aynı miktarda ikinci kez yün alınmıştır¹⁰⁶. Ancak Mentеше Sancağından ikinci kez alınıp Balıkesir'e gönderilen 20.000 kıyye yün bu sefer aba imaline yaramamış ve alıkonulmuştur. Saruhan mütesellimi bu yünlerin redif askeri için üreteceği kilim için uygun olduğunu belirtmiş ve Mansûre defterdarı bu gelişmeyi Babıali'ye iletmıştır. Bu isteğe olumlu yanıt verilmiş Mentеше'den alınan yünlerin Saruhan'a nakline, aba için gerekli yünlerin ise Mentеше Sancağı yerine diğer mahallerden alınmasına karar verilmiştir¹⁰⁷.

Redif-i Mansûre Ordusu kurulduktan sonra asker sayısının hızlıca artması için uğraşılmış ve Mart 1835'te Mentеше Sancağından 744 nefer alınmasına karar

¹⁰⁴ MŞS 121, s.5a, (H. 29 Zilhicce 1250 / M. 28 Nisan 1835).

¹⁰⁵ MŞS 121, s.5a, (H. 29 Safer 1251 / M. 26 Haziran 1835).

¹⁰⁶ MŞS 121, s.14b, (Tarihsiz).

¹⁰⁷ BOA., HAT, 320/18774, (H. 29 Zilhicce 1252 / M. 6 Nisan 1837).

verilmiştir. Redif-i Mansûre taburlarına alınan askerler yürürlükte olan kanunname gereği kendi liva ve kazalarında hem kendi işleriyle meşgul olacak hem de kabiliyetleri ölçüsünde tâlim yapacaklardı. Her ne kadar redif askerleri muvazzaf ordu olan Asâkir-i Mansûre-i Şahane ordusunun asli askeri olmak için istenmemiş olsa da Menteşe Sancağından alınacak askerlerin asker noksanlığı sebebiyle muvazzaf orduda görev yapması istenmiş ve bu askerler İstanbul'a çağırılmıştır. Serasker Hüsrev Paşa İstanbul'a gidecek askerlerin zahmet çekmemeleri için kış ayları yerine ilkbahar ayında gelmelerini istemiştir. Ayrıca asker olarak yazılanların çocuk yaşta olmaması, genç, güçlü ve kuvvetli olması gerektiği hatırlatılarak askerlerin vakit kaybetmeden İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir. Buna göre Tavas 119, Milas 96, Subıca 56, Bozüyük 52, Köyceğiz 52, Muğla 44, Mandalyat 33, Eşen 30, Mesevli 24, Pırnaz 24, Saruluz 21, Dadya 20, Meğri 20, Ula 20, Bodrum 18, Mazon 18, Ağirdos 16, Tarahiye 14, Yerkesik 13, Döğer 10, Kerme 10, Geranis 9, Gökâbâd 7, Eskihisar 5, Üzümlü 5 nefer ile Mansûre Ordusu'na katkı verecektir¹⁰⁸.

Dörder bölükten oluşan redif taburlarında ilk etapta 1.308 nefer bulunmakta olup, her bölüğün ilk üç onbaşısına 28, diğer dokuz onbaşısına 27'şer nefer düşmekteydi. Fakat Şubat 1835'te alınan bir karar ile 108 kişi olan topçular, 1.426 sayısına dâhil edildiğinden nefer sayısı 1.200'e indirilmiş ve her onbaşıya 25 nefer verilmiştir¹⁰⁹. Ancak topçu eğitiminin taşrada yapılmasının zor olması yüzünden taşradan alınacak topçuların eğitimi Tophane-i Amire'de gerçekleştirilecek ve eğitimini tamamlayan topçu neferi taburuna sevk edilecektir. 1835 tarihinde Menteşe Sancağı ve Denizli hassından topçuluğa elverişli 108 neferin Tophane-i Amire'de eğitilmek üzere İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir. Ancak sicillerde hangi kazadan ne kadar asker yazıldığı belirtilmemiştir¹¹⁰.

Redif-i Mansûre Ordusu kurulduktan sonra düzenlemeler yapılmış olsa da istenilen neticeler elde edilememiştir. Hüsrev Paşa daha önce Prusya Londwehr (Redif) teşkilatı ile ilgili kitaplar tercüme ettirerek bu teşkilatın Osmanlı Ordusu üzerinde tatbik edilmesini arzulamıştır. Bu sebeple Serasker Hüsrev Paşa o dönem seyahat amacı ile ülkede bulunan Prusya Ordusu subaylarından Yüzbaşı Helmuth Von Moltke'nin¹¹¹ Redif ordusu ile ilgili görüşlerine başvurmuş ve

¹⁰⁸ *MŞS 121*, s.41a-41b, (H. 19 Zilkade 1250 / M. 19 Mart 1835).

¹⁰⁹ Kütükoğlu, "Sultan Mahmud Devri...", s.135.

¹¹⁰ *MŞS 121*, s.8b, (H. Evail Rebiu'l-ahir 1251-M. 27 Temmuz-5 Ağustos 1835).

¹¹¹ Helmuth Von Moltke, Prusyalı bir subay olup, Silistre ve Varna taraflarında cereyan eden 1827-1829 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'un olası Rus işgaline karşı Maslak civarında alınacak savunma önlemlerini tespit etmeye çalışırken görevliler tarafından fark edilerek Sultan II. Mahmud'a takdim edilmiştir. Sultan II. Mahmud ile yaptığı görüşmede Rus yenilgisinin yeni askerlik mesleğine dair olan noksanlıklardan kaynaklandığını söylemiştir. Bunun üzerine Moltke'den Osmanlı ordusunda görev alması ve ordunun Avrupaî tarzda eğitimine katkı vermesi teklif edilmiştir. Prusya Kralı III. Wilhelm, diğer iki subayla birlikte Yüzbaşı Moltke'nin Osmanlı hizmetinde görev almasına müsaade etmiştir. Piyade ve süvari sınıflarının talim ve eğitiminde görev almıştır. Kabiliyetli Osmanlı subaylarının Viyana, Paris, Berlin ve Londra'ya göndermek suretiyle

Moltke de bir layiha kaleme almıştır. Sonraki süreçte de redif ordusunda birtakım yenilikler yapılmıştır¹¹². 1836'da yapılan ilk yenilik münâvebe usulünün getirilmesi olmuştur. Daha önce tâlimler sancak merkezlerinde ilk ve sonbahar aylarında iki kez yapılmakta ve bu tâlimlere o sancağa bağlı tüm taburlar katılmaktaydı. Ancak tâlimlerin bahar mevsimlerinde yapılması çiftçilik ile uğraşan ahaliyi zor duruma düşürmekteydi. Bu uygulama yerine yapılan düzenleme ile münâvebe usulü benimsenerek tâlim sayısı bire indirilmiştir. Buna göre; dörder bölükten müteşekkil olan taburların her bölüğü sırası ile sancak merkezine tâlim yapmaya gidecek ve merkezde üçer ay tâlim yapacaktır. Askerlerin şehir merkezinde üçer ay kalması ve tâlim görmesi ile şehir merkezinde sürekli asker bulunacak, askerler daha iyi eğitim alacak ve tarım aksamayacaktır. Sancak merkezinde sürekli olarak asker kalacağı için redif askerleri için kışlalar inşa edilecektir¹¹³. Münâvebeye gelen redif askerleri karakol hizmeti gibi görevlerde kullanılacak, bunların maaşı yine Mansûre Hazinesi'nden karşılanacaktır¹¹⁴.

Redif ordusunun subay ve neferleri için Nisan 1836 tarihinde maaş ödemesi yapılmıştı. Tevziat defterindeki bilgilere göre Menteşe Sancağı ve Denizli hassı kazalarından tertip edilen 1422 nefer için 8317,5 kuruş gönderilmiş ve bunun 8202,5 kuruşu maaş olarak dağıtılmış iken kalan 115 kuruş ve ilgili tevziat evrakı Redif-i Mansure Hazinesi'ne gönderilmiştir¹¹⁵. Yine aynı birliklere Kasım 1836 tarihinde bir kez daha maaş ödemesi yapılmıştı. Bu ödeme de Menteşe taburundaki asker sayısına ilişkin ayrıntı verilmişti. Menteşe Sancağı ve Denizli hassı kazalarından tertip edilen Menteşe taburu 4 bölüktü. Her bölükte 12 manga mevcut olup, bir mangada ise 25 nefer vardı. Dolayısıyla bir bölükte 300 nefer olup, 4 bölükte 1200 nefer asker eğitim görüyordu. Yine Menteşe taburunda onbaşı, topçu ve tüfek tamircisi neferlerin yanında dört topçu birliği mevcuttu. Bunlar ise 219 neferdi. Dolayısıyla Menteşe taburu 1419 neferden meydana getirilmişti. Bunların tamamına ödenen maaşın miktarı ise 8340 kuruştur¹¹⁶.

askerlik mesleğinin en ince ayrıntılarına kadar öğrenmelerine gayret etmiştir. Mehmet Talat, "Yeniçeriliğin İlgasının Yüzüncü Senesi, Asakir-i Mansure-i Muhammediyye ve Moltke", *Yeni Mecma, Cild: 4, Sayı: 80*, (15 Temmuz 1923), s.289-291; Osmanlı ordusunda yabancı subay ve uzmanların görevlendirilmesine dair bkz. Yüksel Çelik, "Asâkir-i Mansûre Ordusu'nda Talim Sisteminin Değişmesi ve Avrupalı Uzmanların Rolü (1826-1839)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, Sayı: 19*, (İstanbul 2008), s.87-118.

¹¹²Kütükoğlu, "Sultan Mahmud Devri...", s.139-140; Bolat, *a.g.t.*, s.29-30; Heinzelmann ise 1836 yılından sonra redif teşkilatında yapılan değişikliklerde Moltke'nin etkisinin saptanmadığını, Prusya'daki "Londwher" organizasyonu ile redif teşkilatı arasındaki bağlantının da sınırlı olduğunu belirtmektedir. Bk. Heinzelmann, *a.g.e.*, s.84.

¹¹³ Kütükoğlu, "Sultan Mahmud Devri...", s.140; Bolat, *a.g.t.*, s.30; Heinzelmann, *a.g.e.*, s.81.

¹¹⁴ *MŞS 120*, s.15b-16b, (Tarihsiz).

¹¹⁵ *BOA., C. AS, 628 / 26516*, (H. 5 R 1252 / M. 20 Temmuz 1836).

¹¹⁶ *BOA., Başmuhasebe Kalemi, Asâkir-i Mansûre Defterleri (D.ASM.d.)*, 39163, (H. 30 Receb 1252 / M. 10 Kasım 1836).

Münâvebe usulünün benimsenmesinin ardından reformlara devam edilmiş ve Ağustos 1836'da II. Mahmud'un başkanlığında toplanan Meclis-i Şura'da, Redif teşkilatının kurulduğu sancakların uygun bir biçimde belirli merkezlere yeniden bağlanması düşünülmüştür. Bu teori 2 Eylül 1836'da pratiğe dökülerek uygulama aşamasına geçilmiştir. Böylelikle Osmanlı'daki idarî teşkilatlanmasında değişikliğe gidilerek sancaklar birleştirilmiş ve müşirlikler oluşturulmuştur¹¹⁷. Müşirliklere atanacak kişiler kaza ve sancaklarda görev yapacak memurların seçiminden, azlinden ve tayin işlemlerinden sorumlu olmuştur. Ayrıca Müşirler Mansûre Hazinesi'ne teslim edilmek üzere ordunun masrafları için bölge halkının kudretine göre adaletli şekilde vergiyi toplamak ile mükellef tutulmuşlardır. Bu düzenlemelere istinaden Menteşe, Sığla, Saruhan ve Aydın sancakları Aydın sancağı altında toplanıp Yakup Paşa'nın uhdesine verilerek "*Eyalet-i Aydın Müşirliği*" teşkil edilmiş¹¹⁸ ve buralardaki redif taburu askerleri üçe ayrılıp, küçük ve büyük subaylar birer derece terfi ettirilmiştir¹¹⁹.

Aydın, Saruhan, Sığla ve Menteşe sancaklarının Yakup Paşa'nın uhdesine verilmesinden sonra yapılan yeni sayım ve düzenlemelerde Redif-i Mansure askerinin masrafı için hazineye gönderilecek senelik vergilerine zam yapılarak fazladan 2100 kese (1.050.000 kuruş) istenmiştir. Ancak Menteşe Sancağının 100.000 kuruştan fazla ödemeye gücünün yetmediği ifade edilmişti. Bu paranın ise Sancak Mütesellimi Osman Ağa'nın emlak ve diğer gelirlerinden alınmasına karar verilmiştir. Osman Ağa'ya gönderilen emirde Redif ordusu için fazladan 100.000 kuruşu Redif-i Mansure hazinesine göndermesi bildirilmiştir¹²⁰.

Münâvebe usulünün benimsenmesi ile birlikte sancak merkezinde sürekli olarak asker kalacağı için Aydın'da da bir taburluk kışanın inşa edilmeye

¹¹⁷ Hüdavendigâr Müşirliği adı altında; Hüdavendigâr (Bursa) merkezi, Kocaeli, Bolu, Karesi, Eskişehir sancakları birleştirilmiş ve müşirliğe "*Müşir-i Asâkir-i Hassa Şabanî*" olan Ahmed Fevzi Paşa getirilmiştir. Kütahya ve Karahisar-ı Sahip sancakları "*Feriklik*" adıyla bu müşirliğe bağlanmış ve mutasarrıf Hafız Paşa buralara ferik olarak tayin edilmiştir. Redif-i Mansure Konya Müşirliği unvanı ile Konya, Akşehir, Beyşehir, İçel, Niğde, Aksaray sancakları birleştirilmiş ve müşirliğe Karaman valisi Hacı Ali Paşa getirilmiştir. Teke, Hamid sancakları ile "*Türkmen Hassı*" da "*Redif-i Mansure Konya Ferikliği*" unvanı ile Konya müşirliğine bağlı olarak Antalya muhafızı Hacı Osman Paşa'ya bırakılmıştır. Erzurum Redif-i Mansure Müşirliği, Erzurum, Van, Bayezit sancaklarından teşkil edilmiş ve Esat Paşa Müşir olarak belirlenmiştir. Çıldır ve Kars eyaletleri Feriklik olarak Erzurum müşirliğine bağlanmış, buralarda ise mutasarrıf Ahmet Paşa ferikliğe getirilmiştir. Edirne Müşirliği adı ile Edirne'nin eski kazaları ile Çirmen sancağı, Yanbolu, Nahiye-i Yanbolu, Kızanlık-ı Çırpın, Yeni ve Eski Zağra, Filibe, Pazarcık kazaları birleştirilmiş ve müşirliğe Mustafa Nuri Paşa atanmıştır. Kayseri, Bozok, Kırşehir sancakları ile yeni il voyvodalığı "*Maden-i Hümayun ve Has kazaları*" oldukları için bağımsız bir feriklik olarak düşünülmüş ve ileride uygun birinin atanacağı kararlaştırılmıştır. Menteşe, Sığla, Aydın ve Saruhan sancakları birleştirilip "*Aydın Redif Müşirliği*" altında Yakup Paşa'nın uhdesine bırakılmıştır. Bk. Çadırcı, "Anadolu'da Redif Askeri Teşkilatı'nın Kuruluşu", s.37-38.

¹¹⁸ *MŞS* 120, s.15b-16b. (Tarihsiz).

¹¹⁹ *BOA., C. AS, 566/23761*, (H. 25 Cemaziye'l-ahir 1252 / M. 7 Ekim 1836).

¹²⁰ *BOA., HAT, 333 / 19123A-B*, (H. 13 Za 1252 / M. 19 Şubat 1837).

başlanmıştır¹²¹. Kışlanın bitmesinin ardından Saruhan, Sığla, Menteşe bölüklerinin münâvebelerini gerçekleştirmek için Aydın'daki kışlaya gitmesine karar verilmiştir¹²². Müşir Yakup Paşa hızlıca işe koyularak Menteşe ve Sığla (İzmir) sancaklarından redif askerlerini yazmaya başladığını, yakın zamanda Aydın sancağında asker yazımının gerçekleştireceğini, Saruhan sancağında yazımı biten nefer ve zabitlerin Manisa'da bir araya getireceğini Seraskerliğe bildirmiştir¹²³. Yakup Paşa, redif askeri olarak yazacağı kişilerin askerliğe uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla yanına bir hekim, 20-25 kadar adamını ve tâlim yapmayı bilen subaylarını alarak, eyaletin merkezi Aydın'dan hareket etmiş, sonrasında Saruhan, Menteşe, Sığla ve İzmir'e giderek güzide ve tûvânâ olan redif askerlerini belirlemiştir. Fermana uygun olarak halka yük olmamış ve bütün masrafları kendisi karşılamıştır¹²⁴. Nitekim Yakup Paşa Menteşe Sancağının merkezi Muğla'ya geldiğinde işe yarayacak zabıt ve neferleri tespit ettiği, redif askerlerinin celp ve muayenesini tamamlayıp defteri düzenlediği Muğla kadısı Mustafa Enis Bey¹²⁵ ve Menteşe Sancağı ahalisinden 60 kişi tarafından bildirilmiştir¹²⁶. Aslında Yakup Paşa'nın öncesinde Menteşe mütesellimi olan Tavaslı Osman Ağa, Menteşe Sancağı, Tavas kazası ve Denizli hassı kazalarının 1836 yılında tahririni yaptırmaktaydı. Ancak bu tahrirde birtakım aksilikler yaşanmış ve sayım tamamlanamamıştı. Tavaslı Osman Ağa, Nisan 1836'da tertip olunan redif taburlarının zabitleri ile birlikte yeniden tahrir edilmesi gerektiğini, bu iş için yerel hanedan ve kişizadelerin uygun olacağını ve Mehmed Ali Ağa'nın bu durumu layıkıyla yapacağını II. Mahmud'a arz etmişti¹²⁷. Bu istek Padişah tarafından onaylanmış ve Yakup Paşa, Tavaslı Osman Ağa döneminde yeniden başlatılan tahriri Mart 1837'de tamamlamıştır. Bu tahriri tamamlayan Miralay Mehmet, ölen, kaçan ve yeniden redif ordusuna yazılacak kişilerin adlarını ve eşkâllerini belirlemiştir¹²⁸.

¹²¹ BOA., HAT, 1418/58003, (H. 29 Zilhicce 1252 / M. 6 Nisan 1837).

¹²² BOA., HAT, 318/18693, (H. 29 Zilhicce 1253 / M. 26 Mart 1838).

¹²³ BOA., HAT, 333/19129-A, (H. 5 Şaban 1252 / M. 15 Kasım 1836).

¹²⁴ BOA., HAT, 330/19081-H, (H. 23 Zilhicce 1252 / M. 31 Mart 1837).

¹²⁵ BOA., HAT, 330/19081-D, (H. 11 Zilkade 1252 / M. 17 Şubat 1837).

¹²⁶ BOA., HAT, 330/19081-C, (H. 29 Zilhicce 1252 / M. 6 Nisan 1837).

¹²⁷ BOA., HAT, 1259/48677-A, (H. 29 Zilhicce 1251 / M. 16 Nisan 1836).

¹²⁸ BOA., C. AS, 674/28323, (H. 2 S 53 / M. 8 Mayıs 1837).

Tablo 14: *Menteşe Sancağıyla Denizli hasası kazalarından mürettib Redif Mansûre taburu neferinden noksan olanların yerine yeniden tahrir olunan kişilerin isimleri ve eşkâlleri şu şekildedir:*¹²⁹

Bölük 1 / Hassa 7 / Nefer 25 Mandalyat kazasına tabi Sağır-i Kaya karyesinde sakın Yaylacı oğlu orta boylu, ela gözlü, açık kaşlı Mehmed veled-i Halil, sinn: 23 28 Ra 52 / 13 Temmuz 1836	Bölük 1 / Hassa 8 / Nefer 25 Mandalyat kazasına tabi Oran/Ören karyesinde Çıkrıkçı oğlu orta boylu, ela gözlü, açık kaşlı, kumral bıyıklı Ali veled-i Ali sinn: 25 28 Ra 52 / 13 Temmuz 1836
Bölük 1/ Hassa 11 / Nefer 25 Saruluz kazasında Büyük Akçaalan karyesinde sakın uzun boylu, ela gözlü, açık kaşlı, ter bıyıklı İbrahim veled-i Hacı Hasan sinn: 24 29 Ra 52 / 14 Temmuz 1836	Bölük 1 / Hassa 7 / Nefer 25 Meğri kazasında Karaçulha karyesinde sakın orta boylu, ela gözlü, açık kaşlı, kumral bıyıklı Bekir veled-i Mehmed 25 Ra 52 / 10 Temmuz 1836
Bölük 4 / Hassa 12 / Nefer 20 Buldan kazasında Gönay karyesinde sakın orta boylu, kara gözlü, açık kaşlı, sakalı bıyığı olmayan Ali veled-i Ahmed sinn: 25 Selh Ra 52 / 15 Temmuz 1836	Bölük 4 / Hassa 12 / Nefer 25 Buldan kazasına tabi Gönay karyesinde sakın orta boylu, ela gözlü, açık kaşlı, kara bıyıklı Mustafa veled-i Süleyman sinn: 24 28 Ra 52 / 13 Temmuz 1836

Tablo 15: *Menteşe Sancağıyla Denizli hasası kazalarından mürettib Redif Mansûre taburu neferinden Eylül 1836 tarihinde bir ay zarfında gerçekleşen ölüm ve firariler*¹³⁰:

Bölük 1 / Hassa 4 / Nefer 15 Fırar Subıca kazasında Halil Beğli karyesinde uzun boylu, açık kaşlı, şabb-ı emred (sakalı bıyığı çıkmamış) Mehmed veled-i İbrahim sinn: 25 3 C 52 / 15 Eylül 1836	Bölük 1 / Hassa 11 / Nefer 6 Fırar Saruluz kazasında Karaâbâd karyesinde orta boylu, kara gözlü, çatık kaşlı, ter bıyıklı Hüseyin veled-i Ahmed sinn: 23 4 C 52 / 16 Eylül 1836
Bölük 1 / Hassa 12 / Nefer 11 Ölüm Saruluz kazasına tabi Sandıma karyesinde Koca Hüseyin oğlu uzun boylu, mavi gözlü, kara bıyıklı Mustafa veled-i Hüseyin sinn: 24 7 C 52 / 19 Eylül 1836	Bölük 1 / Hassa 12 Ölüm Saruluz kazasında Sandıma karyesinde Mustafa oğlu uzun boylu, kara gözlü, çatık kaşlı, şabb-ı emred Mustafa veled-i İbrahim sinn: 23 17 C 52 / 29 Eylül 1836
Bölük 1 / Hassa 12 / Nefer 13 Ölüm Saruluz kazasına tabi Karakaya karyesinde sakın Abdurrahman oğlu uzun boylu, kara gözlü, çatık kaşlı Mustafa veled-i Osman sinn: 24 7 C 52 / 19 Eylül 1836	Bölük 1 / Hassa 8 / Nefer 23 Mücedded Saruluz kazasına tabi Bilan karyesinde sakın orta boylu, ela gözlü, açık kaşlı, ter bıyıklı Hüseyin veled-i Ali sinn: 25 28 C 52 / 10 Ekim 1836
Nefer-i tertip 4 Fırar Muğla kazasında Muslihiddin mahallesinde sakın Hacı Ağa oğlu orta boylu, çakır gözlü, açık kaşlı, şabb-ı emred Süleyman veled-i Osman sinn: 17 4 C 52 / 16 Eylül 1836	

¹²⁹ BOA. C. AS, 674/28323-1.

¹³⁰ BOA. C. AS, 674/28323-2, (H. Selh Cemaziye'l-ahir 1252 / M. 11 Ekim 1836).

Aydın Eyaleti Müşiri Yakup Paşa, sorumluluk bölgesindeki Redif ordusunun geliştirilmesi için binbaşı ve ağaların tayin edilmesini istemişti. Bu bağlamda olmak üzere Sığla, Aydın, Saruhan ve Menteşe sancakları alaylarına asakir-i hassa alay zabitlerinden atama yapılmasına karar verildi. Menteşe Sancağında bulunan 4. Alaya Binbaşı Said Ağa, Sağ Kol Ağası Süleyman Ağa, Yüzbaşı Feyzullah Ağa ve Yüzbaşı Süleyman Ağa'nın tayin edilmesi Anadolu Seraskeri Mehmed Said tarafından uygun görüldü¹³¹. Yakup Paşa, Menteşe Sancağından teşkil edilen Redif ordusunun 1425 adet fes, 23 takım zabitan elbisesine, müzik takımlarına, pantolon ve nimtene (gömlek) ihtiyaç duyduğunu ifade etmişti. Bunun üzerine Asakir-i Redif masarifat-ı elbise ambarından fes, zabitan elbisesi ve müzik takımları gönderilirken diğer istenilen şeylerin Mütesellim Osman Ağa tarafından karşılanmasına karar verildi. Mütesellim Osman Ağa, Redif-i Asakir-i Mansûre alaylarının elbiselerinin teminine görevli Mübayacı Hacı Mustafa Ağa vasıtasıyla Filibe'deki abacı ustalarından 1350 adet pantolon (30 kuruş x 1350=40.500 kuruş) ve 1350 adet nimteni (17 kuruş-30 para x 1350=23.962 kuruş-20 para) 64.462 kuruş-30 para karşılığında satın alarak teslim etmiştir¹³².

Yakup Paşa'nın Redif ordusunun geliştirilmesi için yaptığı çalışmalardan sonra yerine Aydın Eyaleti Müşirliği'ne Ahmet Fethi Paşa atanmıştır. Buna istinaden 1837-1838 (H. 1253) yılında mütesellimlik, voyvodalık ve iltizamlarının tamamı Ahmet Fethi Paşa'ya ihale edilmiştir. Ancak daha sonra Ahmet Fethi Paşa'nın Paris'e büyükelçilik görevine atanması üzerine yerine eski Kaptan-ı Derya Mehmet Tahir Paşa atanmıştır. Mali açıdan herhangi bir karışıklık yaşanmaması için 1837 Mart'ından 1838 Şubat ayının bitimine kadar ihale edilen iltizamların tamamı Ahmet Fethi Paşa uhdesinde bırakılmıştır. Mehmet Tahir Paşa'dan ise mütesellim ve voyvodaların halka zulmetmesinin önüne geçmesi ve redif askerlerin tâlim işleri ile ilgilenmesi istenmiştir¹³³. 1839 yılında ise Aydın, Saruhan, Sığla ve Menteşe Sancağından toplanan semerat¹³⁴ ve temettuat vergilerinde fazlalık oluşmuştur. Bu fazlalığın redif masrafları için harcanmasına karar verilmiş ve bu meblağın önce Mansûre hazinesine oradan da redif hazinesine aktarılmasına karar verilmiştir¹³⁵.

¹³¹ BOA., HAT, 1334 / 52044, (H. 29 Z 1252 / M. 6 Nisan 1837).

¹³² BOA., C. AS, 485 / 20266, (H. 11 Ca 1253 / M. 13 Ağustos 1837).

¹³³ MŞS 121, s.8b, (H. Evasıt-ı Cemaziye'l-evvel 1254 / M. 2-11 Ağustos 1838); Aydın, Saruhan, Menteşe, Sığla sancakları ile Menemen, Turgutlu ve Seferihisar-ı Çeşme kazalarının mali işleri 1252 Şubatı sonuna kadar Aydın Müşiri Yakup Paşa'ya havale edilmiş ve 1252 Ruz-ı Kasım ve 1253 Ruz-ı Hızır taksitleri için Sarraf Mikail'den borç senedi alınmıştır. Ancak Yakup Paşa'nın yerine Fethi Paşa atanınca 1253 Ruz-ı Hızır taksidinden dolayı artık borçlu olmayacağı için senedi iade edilmiştir. Bk. Kütükoğlu, "Redif Askeri Giderlerini Karşılama...", s.150, (34. Dipnot).

¹³⁴ Osmanlı Devleti'nin mülk, akar, toprak ve mukataalardan elde ettiği gelir ve hasılatı denirdi.

¹³⁵ BOA., HAT, 328/19058, (H. 29 Zilhicce 1254 / M. 15 Mart 1839).

Sonuç

Sultan II. Mahmud'un, Yeniçeri Ocağı'nı kaldırarak yeni bir ordu kurma teşebbüsünün sonucu önce Asakir-i Mansure-i Muhammediyye daha sonra ise Redif Ordusu teşkil edilmiştir. Sultan'ın amacı Avrupaî tarzda eğitim, silah ve teçhizata sahip askeri bir yapı oluşturmaktı. Bu amaca yönelik olarak eyalet, sancak ve kazalardan nefer yazımı yapıldığı gibi silah ve donatımı için gerekli olan parasal kaynağın da karşılanması istenmiştir. Bu bağlamda olmak üzere Menteşe Sancağından her iki ordu için de nefer yazımı yapıldığı gibi, sancak bazına düşen vergiler de nüfus ve ekonomik durumuna göre kazalar arasında paylaştırılmıştır. Bu hususta şer'iyye sicillerine yansımış pek çok kayıt mevcuttur. Sicillerde yer alan kayıtlara göre Menteşe Sancağında en fazla asker gönderen ve vergi veren kaza Tavas'tır. En az asker gönderip en az vergi veren yer ise Eskihisar kazası olmuştur. Genellikle sancaktan talep edilen nefer ve verginin toplanmasında herhangi bir sıkıntı yaşanmadığı anlaşılmaktadır. Fakat zaman zaman Seraskerliğin istediği asker sayısı ile toplanan asker sayısı arasında çok az da olsa farklılıklar bulunmaktadır. Vergilerin ise Babıali'nin istediği tutarda tahsil edilmesine dikkat edilmiştir.

Kaynakça

1. Arşiv Kaynakları

a-T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)¹³⁶

Cevdet Askeriye, (C. AS.)

Cevdet Maliye (C. ML.)

Başmuhassebe Kalemî, Asâkir-i Mansûre Defterleri (D. ASM. d.)

Hatt-ı Hümayun (HAT)

b-Muğla Şer'iye Sicilleri, (MŞS), No: 119-120-121.

2. Kitap, Makale, Tez ve Kaynak Eserler

AGOSTON, Gabor, "Avrupa'da Osmanlı Savaşları 1453-1826", *Osmanlı'da Savaş ve Serhad*, (Çev. Kahraman Şakul), Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, ss.79-109.

AHMED LÛTFÎ EFENDÎ, *Vak'ânüvîs Ahmed Lâtîfî Efendi Tarihi, Cilt: 1*, YKY, İstanbul 1999.

AKÇA, Bayram, *Sosyal ve Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002.

BAYKARA, Tuncer, "Osmanlı Reformunun İlk Zamanları: Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması ve İlk Tatbikat", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 10/1, s.1-11.

¹³⁶ Arşiv belgelerinin numaraları dipnotlarda verilmiştir.

- BERKES, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, (Haz. Ahmet Kuyaş), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.
- BOLAT, Cahide, *Redif Askeri Teşkilatı (1834-1876)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2000.
- ÇADIRCI, Musa, "Anadolu'da Redif Askeri Teşkilatı'nın Kuruluşu", *Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik*, (Der. Tülay Ercoşkun), İmge Kitabevi, Ankara 2008, s.27-39.
- ÇADIRCI, Musa, "Redif Askeri Teşkilatı", *Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik*, (Der. Tülay Ercoşkun), İmge Kitabevi, Ankara 2008, s.41-63.
- ÇADIRCI, Musa, "Osmanlı Ordusu'nda Yeni Düzenlemeler (1792-1869)", *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler 2*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1983, s.85-100.
- ÇAKIN, Naci-Nafiz ORHON, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, C.3, Kısım 5, (1793-1908)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1978.
- ÇATALTEPE, Sipahi, "III. Selim Devri Askeri İslahatı Nizâm-ı Cedid Ordusu", *Osmanlı, C.7.*, (Edit. Güler Eren), Ankara 1999, s.241-249.
- ÇELİK, Yüksel, "Asâkir-i Mansûre Ordusu'nda Talim Sisteminin Değişmesi ve Avrupalı Uzmanların Rolü (1826-1839)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, Sayı: 19*, (İstanbul 2008), s.87-118.
- ÇELİK, Yüksel, "Serasker", *DİA, C.36*, İstanbul 2009, s.547-549.
- ÇETİN, Muzaffer, İbrahim İMAMOĞLU, *Arşiv Belgeleri Işığında Tavahş Osman Ağa*, Denizli 2018.
- DARKOT, Besim, "Menteşe", *İA., C.7.*, MEB., Ankara 1957, s.722-724.
- DENY, Jean, "Redif", *İA., C.9*, MEB., İstanbul 1964, s.666-668.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2008.
- ENGELHARDT, *Tanzimat ve Türkiye*, (Türkçesi: Ali Reşad), İstanbul 1999.
- ES'AD EFENDİ, *Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair)*, (Haz. Mehmet Arslan), İstanbul 2005.
- GÖK, Hayrullah, *Arşiv Belgelerinin Işığında Kara Harp Okulu Tarihi (1834-1883)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2005.
- GÖKÇE, Evren, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye Ordusuna Asker Alımı (Hamid Sancağı ve Isparta Örneği)", *Social Sciences Research Journal, Vol.6, Issue, 4*, (December 2017), s.191-213.
- GÜL, Abdülkadir, "Eğin Kazasından Redif Taburlarına Asker Alımı (1734-1848)", *Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt: XXV, Sayı:1*, (Temmuz 2010), s.231-252.
- HAFIZ Hızır İlyas Ağa, *Tarih-i Enderun-Letaif-i Enderun 1812-1830*, (Çev. Cahit Kayra), Güneş Yayınları, İstanbul 1987.

- HAYTA, Necdet-Uğur ÜNAL, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*, Gazi Kitabevi, Ankara 2012.
- HEINZELMANN, Tobias, *Cibâddan Vatan Savunmasına Osmanlı İmparatorluğu'nda Genel Askerlik Yükümlülüğü 1826-1856*, (Çev. Türkis Noyan), Kitap Yayınevi, İstanbul 2009.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1995.
- KARPAT, Kemal, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, (Çev. Bahar Tırnakçı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.
- KAY, James Ellswort De, *1831-1832 Türkiye'sinden Görüntüler*, (Çev. Serpil Atamaz Hazar), Ankara 2009.
- KAYMAKÇI, Edanur, *Menteşe Redif Taburu ve Faaliyetleri*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2020.
- KELEŞ, Hamza, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye Kânûnnâmesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C.14, No:1, (Mart 2006), s.227-240.
- KURAN, Ercüment, "Sultan II. Mahmud'un ve Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Gerçekleştirdikleri Reformların Karşılıklı Tesirleri", *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri 28-30 Haziran 1989*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1990, ss.107-111.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, TTK, Ankara 2010.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., "Sultan II. Mahmud Devri Yedek Ordusu Redif-i Asâkir-i Mansûre", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarib Dergisi*, Sayı: 12, İstanbul 1981-1982, s.127-158.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., "Redif Askeri Giderlerini Karşılama Üzere Alınan Bir Vergi "İâne-i Cihâdiye", *Birinci Askeri Tarib Semineri Bildiriler 2*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1983, s.145-167.
- LEVY, Avigdor, "The Officer Corps in Sultan Mahmud II's New Ottoman Army, 1826-1839", *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 2, No.1 (Jan.1971), s.21-39.
- MADEN, Fahri *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826)*, TTK, Ankara 2018.
- METE, Zekai, "Menteşe", *DİA*, C.29, Ankara 2004, s.150-152.
- MUSTAFA Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat, Cilt: III-IV*, (Sadeleştiren: Neşet Çağatay), TTK, Ankara 1992.
- ÖĞRETEN, Ahmet, *Nizâm-ı Cedîde Dâir Askerî Lâhîyalar*, TTK, Ankara 2014.
- ÖZCAN, Abdülkadir, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye", *DİA*, C.3, İstanbul 1991, s.457-458.
- ÖZCAN, Abdülkadir, "Redif", *DİA*, C.34, İstanbul 2007, s.524-526.

- ÖZTÜRK, Mustafa, “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusundan Emeklilik ve İhraç (1829-1840)”, *Birinci Askerî Tarîh Semineri Bildiriler 2*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1983, s.1-11.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.3, MEB., İstanbul 1993.
- REED, Howard Alexander, *The Destruction of the Janissaries by Sultan Mahmud II in June 1826*, Princeton University Yayınlanmamış Doktora Tezi, Princeton 1951.
- SEZER, Hamiyet, “Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması (1826-1827)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt:19, Sayı: 30 (1997), s.215-238.
- SEZER, Hamiyet, “Yeniçeri Ocağının Kaldırılması ve Sonrasında Meydana Gelen Askerî-Sosyal Gelişmeler (1826-1827)”, *Yedinci Askerî Tarîh Semineri Bildirileri I*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2000, s.67-78.
- SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet, *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vala (1838-1868)*, TTK, Ankara 1999.
- SOYLUER, Serdal, “XX. Yüzyılın Başlarında Menteşe Sancağının İdari ve Nüfus Yapısı”, *ÇTTAD*, V-13 (2006-Güz), s.109-135.
- ŞEMSEDDİN Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, (Haz. Raşit Gündoğdu-Niyazi Adıgüzel-Ebul Faruk Önal), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2011.
- MEHMET TALAT, “Yeniçeriliğin İlgasının Yüzüncü Senesi, Asakir-i Mansure-i Muhammediyye ve Moltke”, *Yeni Mecmua*, Cild: 4, Sayı: 80, (15 Temmuz 1923), s.289-291.
- TÜRKMEN, Zekeriya, “XIX. Yüzyıl Askerî Yenileşme Devri, Eğitim-Öğretim Kurumlarından Mekteb-i Harbiye-i Şahane”, *Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu 3*, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul 2015, s.133-162.
- UBUCİNİ, M. A., *Osmanlı'da Modernleşme Sancısı*, (Çev. Cemal Aydın), İstanbul 1998.
- UYAR, Mesut-Edward J. ERICKSON, *Osmanlı Askerî Tarîhi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Asâkir-i Mansûre'ye Fes Giydirilmesi Hakkında Sadr-ı Âzâmin Takriri ve II. Mahmud'un Hatt-ı Hümayun”, *Bellekten*, XVIII / 70, (Ankara 1954), s.223-230.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Meşhur Rumeli âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yıllık Oğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, TTK, Ankara 2010.
- ÜNAL, Osman, “Nizâmı Cedit ve Sekbâmı Cedit Denemeleri ile Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması”, *Yedinci Askerî Tarîh Semineri Bildirileri II (Sunulmayan Bildiriler)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2001, s.139-155.
- WITTEK, Paul, *Menteşe Beyliği 13-15inci Asırda Garbî Küçük Asya Tarîhine Ait Tetkik*, (Çev. O.Ş. Gökyay), TTK, Ankara 1944.

- YARAMIŞ, Ahmet, “Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması ve Yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'nin Kurulması” *Türkler Ansiklopedisi*, C.12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.697-702.
- YEŞİL, Fatih, *İhtilâller Çağında Osmanlı Ordusu, Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyoekonomik ve Sosyopolitik Değişim Üzerine Bir İnceleme (1793-1826)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2016.
- YILDIRIM, Mehmet Zahit, “Jurnal Defterleri ve Jurnal Defterlerinde Mentеше Sancağı”, *Osmanlı Taribi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM)*, S.43, 2018, s. 319-336.
- YILDIZ, Gültekin, “Kara Kuvvetleri”, *Osmanlı Askeri Tarihi Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918*, (Ed. Gültekin Yıldız), Timaş Yayınları, İstanbul 2017, s.47-111.